

UNDERVISNINGS- OCH
KULTURMINISTERIET

Utvecklingen av den upphovsrättsliga lagstiftningen i Sverige, Norge, Danmark och Island – särskilt under 2000-talet

Marcus Norrgård, Alicia Nylund och Anton Ylikallio

Utvecklingen av den upphovsrättsliga lagstiftningen i Sverige, Norge, Danmark och Island – särskilt under 2000-talet

Marcus Norrgård, Alicia Nylund och Anton Ylikallio

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Undervisnings- och kulturministeriet
CC BY-NC-ND 4.0

ISBN pdf: 978-952-415-131-3
ISSN pdf: 1799-0351

Layout: Statsrådets förvaltningsenhet, publikationsverksamheten

Helsingfors 2025 Finland

Utvecklingen av den upphovsrättsliga lagstiftningen i Sverige, Norge, Danmark och Island – särskilt under 2000-talet

Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2025:4	Tema	Kultur
Utgivare	Undervisnings- och kulturministeriet	
Författare	Marcus Norrgård, Alicia Nylund och Anton Ylikallio	
Språk	svenska	Sidantal 74

Referat

I utredningen har utvecklingen av den upphovsrättsliga lagstiftningen i Sverige, Norge, Danmark och Island särskilt under 2000-talet granskats. Utredningen har fokuserat på revideringar som har föranletts av nationella behov. Revideringar som följt av EU-rättsliga eller internationella förpliktelser har inte behandlats i utredningen.

I Sverige har revideringar genomförts i fråga om handlingsoffentligheten för att motverka att upphovsrättsligt skyddade verk missbrukas. Vidare har ändringar gjorts i upphovsrättslagen i fråga om avtalslicenser och upphovsrättens övergång, särskilt med avseende på utnyttjande av digitala verk och för att säkerställa skäligen ersättning. Strukturen och språket i upphovsrättslagen samt inskränkningar i upphovsrätten har varit föremål för regeringstillsatta utredningar.

I Norge har en totalreform av upphovsrättslagen genomförts med betoning på balans mellan olika intressen. För att uppnå detta syfte ansågs det vara nödvändigt att klargöra bestämmelserna om användning av upphovsrättsligt skyddade verk och prestationer.

I Danmark genomfördes en totalreform av upphovsrättslagen i början av 1990-talet. Revideringarna av upphovsrättslagen har avspeglat den teknologiska utvecklingen och nutida behov. Genom revideringarna har användningen av avtalslicenser för utnyttjande av digitalt innehåll utökats. Rättigheterna som tillkommer producenter av audiovisuella verk har stärkts och producenterna har getts bättre möjligheter att övervaka användningen av deras verk.

I Island har en totalreform av upphovsrättslagen diskuterats i flera omgångar sedan slutet av 1980-talet. Diskussionerna har handlat om att modernisera lagen för att den ska uppfylla de behov som digitaliseringen och den teknologiska utvecklingen har medfört.

Nyckelord upphovsrätt, upphovsrättslag, Norden, jämförande forskning

ISBN PDF 978-952-415-131-3 **ISSN PDF** 1799-0351

URN-adress <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-415-131-3>

Tekijänoikeudellisen lainsäädännön kehitys Ruotsissa, Norjassa, Tanskassa ja Islannissa – erityisesti 2000-luvulla

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2025:4		Teema	Kulttuuri
Julkaisija	Opetus- ja kulttuuriministeriö		
Tekijä/t	Marcus Norrgård, Alicia Nylund ja Anton Ylikallio	Sivumäärä	74
Kieli	ruotsi		

Tiivistelmä

Selvityksessä on tarkasteltu tekijänoikeudellisen lainsäädännön kehitystä Ruotsissa, Norjassa, Tanskassa ja Islannissa erityisesti 2000-luvulla, keskittyen kansallisiin tarpeisiin perustuneisiin muutoksiin. Selvityksessä ei ole käsitelty EU- tai kansainvälisten velvoitteiden mukanaan tuomia muutoksia.

Ruotsissa salassapitosäännöksiä on muutettu teosten väärinkäytön estämiseksi. Muutoksia on toteutettu myös sopimuslissenssien ja tekijänoikeuksien siirtymisen osalta, erityisesti digitaalisten teosten käytön ja kohtuullisten korvausten varmistamiseksi. Tekijänoikeuslain rakennetta ja kieltä sekä tekijänoikeuden rajoituksia on tarkasteltu Ruotsin hallituksen selvityksissä.

Norjassa on toteutettu tekijänoikeuslain kokonaisuudistus, jossa korostettiin eri intressien välistä tasapainoa. Tämän saavuttamiseksi tekijänoikeudella suojattujen teosten ja suoritusten käyttöä koskevia sääntöjä katsottiin tarpeelliseksi selkeyttää.

Tanskassa toteutettiin tekijänoikeuslain kokonaisuudistus 1990-luvun alussa. Tekijänoikeuslain muutokset heijastavat teknologian kehitystä ja nykyajan tarpeita. Sopimuslissenssien käyttöä on laajennettu digitaalisten sisältöjen käytössä. Audiovisuaalisten teosten tuottajien oikeuksia on vahvistettu, ja heille on annettu paremmat mahdollisuudet valvoa teostensa käyttöä.

Islannissa on keskusteltu tekijänoikeuslain kokonaisuudistuksesta useaan otteeseen 1980-luvun lopulta lähtien. Keskusteluissa on keskitytty lain modernisointiin, jotta se vastaisi digitalisaation ja teknologisen kehityksen tuomiin tarpeisiin.

Asiasanat tekijänoikeus, tekijänoikeuslaki, Pohjoismaat, vertaileva tutkimus

ISBN PDF 978-952-415-131-3 **ISSN PDF** 1799-0351

Julkaisun osoite <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-415-131-3>

The development of the copyright legislation in Sweden, Norway, Denmark and Iceland, especially in the 21st century

Publications of the Ministry of Education and Culture, Finland 2025:4	Subject	Culture
Publisher	Ministry of Education and Culture	
Author(s)	Marcus Norrgård, Alicia Nylund and Anton Ylikallio	
Language	Swedish	Pages 74

Abstract

This report is the result of an investigation of the development of the copyright legislation in Sweden, Norway, Denmark and Iceland, especially in the 21st century. The focus of the investigation was legislative amendments prompted by national needs. Amendments originating from EU law or international obligations have not been discussed in the report.

In Sweden, legislative amendments have been made regarding public access to documents in order to prevent misuse of works protected by copyright. Furthermore, amendments have been made to the Copyright Act regarding contractual licences and the transfer of copyright, especially considering the use of digital works, and to ensure fair compensation. The structure and the language of the Copyright Act as well as exceptions and limitations to copyright have been the subject of investigations launched by the Government of Sweden.

In Norway, a comprehensive reform of the Copyright Act has been carried out, emphasising balance between different interests. To fulfil this purpose, it was considered necessary to clarify the provisions on the use of copyright-protected works and achievements.

In Denmark, a comprehensive reform of the Copyright Act was carried out in the early 1990s. The amendments to the Copyright Act have reflected the technological development and contemporary needs. Through the amendments, the use of contractual licences for using digital content has been expanded. The rights of producers of audiovisual works have been strengthened, and the producers have been given better opportunities to monitor the use of their works.

In Iceland, there have been several rounds of discussions about a comprehensive reform of the Copyright Act since the late 1980s. The focus of the discussions has been the modernisation of the Copyright Act so that it meets the needs brought about by digitalisation and technological change.

Keywords copyright, Copyright Act, Nordic countries, comparative research

ISBN PDF 978-952-415-131-3 **ISSN PDF** 1799-0351

URN address <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-415-131-3>

Innehållsförteckning

1	Uppdragsbeskrivning	8
2	Sverige	12
2.1	Översikt.....	12
2.2	Upphovsrätten och offentlighetsprincipen.....	12
2.3	Avtalslicenser och skälig ersättning.....	14
2.3.1	Beredning av lagändringen kring upphovsrättens övergång och avtalslicenser	14
2.3.2	De faktiska lagändringarna kring avtalslicenser och upphovsrättens övergång	17
2.4	Ny upphovsrättslag.....	19
2.4.1	Struktur.....	19
2.4.2	Språkliga ändringar.....	20
2.5	Frågor om ersättningsrätt.....	25
2.6	Översyn av inskränkingsbestämmelserna.....	26
2.6.1	Bakgrund.....	26
2.6.2	Fem särskilda frågor	27
2.6.3	Fullständig översyn av alla inskränkningar.....	33
2.6.4	Ny inskränkingsbestämmelse för forskning.....	34
2.6.5	Andra frågor	36
3	Norge	38
3.1	Totalreform av upphovsrättslagen	38
3.1.1	Bakgrund.....	38
3.1.2	Upphovsrättslagens struktur	39
3.1.3	Grundläggande bestämmelser	40
3.1.4	Inskränkningar och avtalslicenser	45
3.1.5	Upphovsrättens övergång.....	46
3.2	Aktuella frågor	49
4	Danmark	51
4.1	Totalreform av upphovsrättslagen	51
4.2	Översyn av bestämmelserna om upphovsrättens övergång	54
4.2.1	Kommittébetänkande	54
4.2.2	Lagändringar	59
4.3	De senaste ändringarna i upphovsrättslagen.....	62
4.3.1	Målsättningar	62
4.3.2	Avtalslicenser och tillgång till medling.....	63
4.3.3	Film- och tv-producenters rätt till information	65

4.3.4	Privata organisationers behandling av personuppgifter.....	65
4.3.5	Överföring till allmänheten	66
4.3.6	Generellt undantag för parodier, karikatyren och pastischer.....	67
4.3.7	Andra inskränkningar	69
4.3.8	Könsneutralt lagspråk	70
5	Island	71
5.1	Planerad totalreform av upphovsrättslagen.....	71
5.2	Vissa ändringar i upphovsrättslagen	73

1 Uppdragsbeskrivning

I juli 2024 fick en arbetsgrupp i uppdrag av Undervisnings- och kulturministeriet i Finland att göra en utredning av upphovsrättsliga lagreformer i Sverige, Norge, Danmark och Island. Arbetsgruppen har utgjorts av professor Marcus Norrgård och doktoranderna Alicia Nylund och Anton Ylikallio, alla verksamma vid Helsingfors universitet.

Fram till 1990-talet hade upphovsrättslagarna i Norden i stort sett likadant innehåll till följd av samnordisk lagberedning. Genom årens lopp har upphovsrättslagarna dock genomgått många revideringar till följd av genomförande av EU-lagstiftning, den tekniska utvecklingen och behovet av en modern upphovsrättslig reglering för att tillvarata intressena hos såväl rättighetshavare som användare och samhället. Utredningsuppdraget innebar att ge en beskrivning av vilka mer omfattande ändringar, som nationella behov snarare än EU-relaterade och internationella förpliktelser föranlett, som gjorts eller planeras att göras i upphovsrättslagstiftningen i de övriga nordiska länderna. Beskrivningen skulle innehålla en redogörelse för bakgrunden och skälen till samt målsättningarna för lagändringarna, inklusive eventuella förbättringar av lagstiftningens klarhet och begriplighet. I uppdraget ingick även att kartlägga hur förverkligandet av målsättningarna för lagändringarna har utretts och utvärderats. Den relevanta tidsperioden för utredningen sträcker sig från 1990-talet till nutid, i synnerhet de lagändringar som har genomförts eller föreslagits på 2000-talet.

Utredningen kan användas som underlag för vidare diskussioner om behov att se över den finländska upphovsrättslagstiftningen. Vi har gjort en avvägning av vilka ändringar, frågor och lösningar som tagits upp i utredningen utifrån vad vi upplever att är relevant från ett lagberedningsperspektiv. Närmare detaljer om de olika förslagen och genomförandet av dessa finns i de angivna källorna. Med hänsyn till uppdragets omfattning har vi inte annat än till nödvändiga delar utrett och tagit

upp genomförandet av EU-rättsakter, såsom uthyrnings- och utlåningsdirektivet¹, satellit- och kabeldirektivet², databasdirektivet³, infocodirektivet⁴, följerättsdirektivet⁵, civilrättsliga sanktionsdirektivet (IPRED)⁶, skyddstidsdirektivet⁷, datorprograms-

-
- 1 Rådets direktiv 92/100/EEG av den 19 november 1992 om uthyrnings- och utlåningsrättigheter avseende upphovsrättsligt skyddade verk och om upphovsrätten närstående rättigheter, kodifierat genom Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/115/EG av den 12 december 2006 om uthyrnings- och utlåningsrättigheter avseende upphovsrättsligt skyddade verk och om upphovsrätten närstående rättigheter.
 - 2 Rådets direktiv 93/83/EEG av den 27 september 1993 om samordning av vissa bestämmelser om upphovsrätt och närstående rättigheter avseende satellitsändningar och vidaresändning via kabel.
 - 3 Europaparlamentets och rådets direktiv 96/9/EG av den 11 mars 1996 om rättsligt skydd för databaser.
 - 4 Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/29/EG av den 22 maj 2001 om harmonisering av vissa aspekter av upphovsrätt och närstående rättigheter i informationssamhället.
 - 5 Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/84/EG av den 27 september 2001 om upphovsmannens rätt till ersättning vid vidareförsäljning av originalkonstverk (följerätt).
 - 6 Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/48/EG av den 29 april 2004 om säkerställande av skyddet för immateriella rättigheter.
 - 7 Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/116/EG av den 12 december 2006 om skyddstiden för upphovsrätt och vissa närstående rättigheter, ändrat genom Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/77/EU av den 27 september 2011 om ändring av direktiv 2006/116/EG om skyddstiden för upphovsrätt och vissa närstående rättigheter.

direktivet⁸, AV-direktivet⁹, direktivet om föräldralösa verk¹⁰, direktivet om kollektiv förvaltning¹¹, portabilitetsförordningen¹², VIP-förordningen¹³, VIP-direktivet¹⁴, Net-cab-direktivet¹⁵ och DSM-direktivet¹⁶.

Utredningen har skrivits på Finlands båda nationalspråk finska och svenska. Av språktekniska skäl är versionerna inte varandras spegelbilder, eftersom vi har i tillämpliga delar tillämpat de nationella reglerna för författningstext och översättning. Till skillnad från EU-rättsakter tillämpas i finländsk lagstiftning inte något krav på att meningbyggnaden ska vara exakt densamma i den finska och svenska texten, dvs. meningar kan exempelvis delas upp om begripligheten så kräver på det andra språket, i synnerhet med hänsyn till att reglerna för ordföljd är betydligt striktare i svenskan än i finskan. Eftersom den primära målgruppen är finländsk samt

-
- 8 Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/24/EG av den 23 april 2009 om rättsligt skydd för datorprogram.
 - 9 Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/13/EU av den 10 mars 2010 om samordning av vissa bestämmelser som fastställs i medlemsstaternas lagar och andra författningar om tillhandahållande av audiovisuella medietjänster (direktiv om audiovisuella medietjänster).
 - 10 Europaparlamentets och rådets direktiv 2012/28/EU av den 25 oktober 2012 om viss tillåten användning av föräldralösa verk.
 - 11 Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/26/EU av den 26 februari 2014 om kollektiv förvaltning av upphovsrätt och närstående rättigheter och gränsöverskridande licensiering av rättigheter till musikaliska verk för användning på nätet på den inre marknaden.
 - 12 Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/1128 av den 14 juni 2017 om gränsöverskridande portabilitet för innehållstjänster online på den inre marknaden.
 - 13 Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/1563 av den 13 september 2017 om gränsöverskridande utbyte mellan unionen och tredjeländer av exemplar i tillgängligt format av vissa verk och andra alster som skyddas av upphovsrätt och närstående rättigheter till förmån för personer med blindhet, synnedsättning eller annan läsnedsättning.
 - 14 Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2017/1564 av den 13 september 2017 om viss tillåten användning av vissa verk och andra alster som skyddas av upphovsrätt och närstående rättigheter till förmån för personer med blindhet, synnedsättning eller annan läsnedsättning och om ändring av direktiv 2001/29/EG om harmonisering av vissa aspekter av upphovsrätt och närstående rättigheter i informationsområdet.
 - 15 Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/789 av den 17 april 2019 om fastställande av bestämmelser för utövandet av upphovsrätt och närstående rättigheter tillämpliga på vissa av sändarföretagens onlinesändningar och vidareändringar av radio- och tv-program och om ändring av rådets direktiv 93/83/EEG.
 - 16 Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/790 av den 17 april 2019 om upphovsrätt och närstående rättigheter på den digitala inre marknaden och om ändring av direktiven 96/9/EG och 2001/29/EG.

av språkliga och praktiska skäl har hänvisningstekniken för lagbestämmelser, förarbeten, rättspraxis och litteratur i möjligaste mån anpassats till stilen som används i juridiska vetenskapliga texter i Finland.

Genom att överlämna denna utredning till Undervisnings- och kulturministeriet är vårt uppdrag slutfört.

2 Sverige

2.1 Översikt

De mest betydande upphovsrättsliga ändringar baserade på nationella behov som genomförts i Sverige under 2000-talet har berört avtalslicenser och upphovsrättens övergång (SOU 2010:24), en granskning av hela upphovsrättslagen i redaktionellt och språkligt hänseende (SOU 2011:32), samt en fullständig översikt över bestämmelserna om inskränkningar i upphovsrätten (SOU 2024:4). Därtill har ersättningsfrågor behandlats i två utredningar: SOU 2022:20 angående privatkopieringsersättningar och SOU 2022:23 beträffande en så kallad oavvislig ersättningsrätt. I början av år 2000 gjordes också ändringar i både sekretesslagen upphovsrättslagen angående handlingsoffentlighet.

2.2 Upphovsrätten och offentlighetsprincipen

I december 1999 överlämnade regeringen ett förslag om vissa ändringar i 1980 års sekretesslag och upphovsrättslagen. Syftet var att se till att handlingsoffentligheten inte medför skada för upphovsmän samt att Sverige uppfyller sina åtaganden enligt Bernkonventionen och Tripsavtalet. Bakgrunden var att det hade förekommit fall där rätten att ta del av allmänna handlingar använts för att mot upphovsmannens vilja framställa exemplar av och sprida upphovsrättsligt skyddade verk till allmänheten. Genom ändringslag 2000:87 som trädde i kraft den 1 april 2000 infördes en ny sekretessbestämmelse i 8 kap. 27 § i sekretesslagen till skydd för uppgifter i vissa upphovsrättsligt skyddade verk som lämnats in till en myndighet. Sekretessbestämelsen fick följande ordalydelse:

Sekretess gäller hos myndighet för uppgift i ett upphovsrättsligt skyddat verk som inte kan antas sakna kommersiellt intresse,

1. om det av särskild anledning kan antas att verket inte tidigare har offentliggjorts i den mening som avses i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk,
2. om det av särskild anledning kan antas att verket har kommit in till myndigheten utan rättighetshavarens samtycke, och

3. om ett röjande av uppgiften innebär ett upphovsrättsligt förfogande, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att rättighetshavaren lider skada.

Vid tillämpningen av första stycket skall ett verk som har tillhandahållits enligt 2 kap. tryck-frihetsförordningen eller har lämnats från en myndighet till en annan inte därigenom anses offentliggjort.

Enligt regeringspropositionen gäller sekretessbestämmelsen uppgifter i sådana verk beträffande vilka det av särskild anledning kan antas dels att verket inte tidigare har offentliggjorts, dels att det har kommit in till myndigheten utan rättighetshavarens samtycke. Bestämmelsen omfattar endast uppgifter i verk som inte kan antas sakna kommersiellt intresse. Vidare gäller bestämmelsen endast om ett röjande av uppgifterna innebär ett upphovsrättsligt förfogande. Sådana uppgifter som omfattas av bestämmelsen ska alltså inte tillhandahållas, om det inte står klart att uppgifterna kan röjas utan att rättighetshavaren lider skada.¹⁷

Bestämmelsen överfördes med endast mindre språkliga moderniseringar utan någon ändring i sak till 31 kap. 23 § i den nu gällande offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) som trädde i kraft den 30 juni 2009.¹⁸ I sin nuvarande form lyder bestämmelsen:

Upphovsrättsligt skyddat verk

23 § Sekretess gäller för uppgift i ett upphovsrättsligt skyddat verk som inte kan antas sakna kommersiellt intresse, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att rättighetshavaren lider skada och

1. det av särskild anledning kan antas att verket inte tidigare har offentliggjorts i den mening som avses i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk,
2. det av särskild anledning kan antas att verket har kommit in till myndigheten utan rättighetshavarens samtycke, och
3. ett röjande av uppgiften innebär ett upphovsrättsligt förfogande.

¹⁷ Prop. 1999/2000:35, s. 1 och 5.

¹⁸ Prop. 2008/09:150, s. 373.

Vid tillämpningen av första stycket ska ett verk som har tillhandahållits enligt 2 kap. tryckfrihetsförordningen eller har lämnats från en myndighet till en annan inte därigenom anses offentliggjort.

Bestämmelsen kan aktualiseras exempelvis när domstolar behöver ta ställning till om sekretess fortsättningsvis ska gälla för uppgifter som har lagts fram vid en rättegång.¹⁹ För att komplettera skyddet för uppgifter av den aktuella typen gjordes även ändringar i upphovsrättslagen. Genom ändringslag 2000:92 som trädde i kraft den 1 april 2000 fogades till 9 § ett nytt tredje stycke som än i dag lyder:

Upphovsrätt gäller även till ett verk som ingår i en bilaga till ett beslut av en myndighet, om beslutet avser rätten att ta del av den allmänna handling där verket ingår.

Dessutom gjordes lagtekniska ändringar i 26 och 26 a § i upphovsrättslagen i fråga om hänvisningar till lagar och bestämmelser (SFS 2000:92 och SFS 2009:406).

2.3 Avtalslicenser och skälig ersättning

2.3.1 Beredning av lagändringen kring upphovsrättens övergång och avtalslicenser

I april 2008 tillsatte regeringen en utredning för att se över bestämmelserna om upphovsrättens övergång i 3 kap. i upphovsrättslagen och vissa frågor om avtalslicenser. Genom ett tilläggsdirektiv i juni 2009 utökades uppdraget till att även omfatta frågor om digitalisering och tillgängliggörande av upphovsrättsligt skyddade verk vid bibliotek och arkiv, eventuellt införande av en generell avtalslicens samt om säkerställande att ersättningar som betalas till en organisation på basis av avtalslicenser når rättighetshavarna (dir. 2009:65).

¹⁹ Se t.ex. Patent- och marknadsdomstolens dom av den 15 maj 2023 i målen PMT 9047-22 och PMT 15939-22, s. 47. Fallet handlade om intrång i och ogiltighet av ett europeiskt patent. Vid huvudförhandlingen hade uppgifter om innehållet i två standarder lagts fram bakom stängda dörrar. Enligt käranden skyddades standarderna av upphovsrätt. Patent- och marknadsdomstolen ansåg att det inte fanns skäl att anta att verket inte tidigare hade offentliggjorts, med hänvisning till att det framgick att ett exemplar fick användas i enlighet med villkoren i en licens. Standarden kunde således antas ha gjorts tillgänglig för allmänheten. Uppgifternas karaktär gav därmed inte skäl att besluta att sekretessbestämmelsen även i fortsättningen skulle vara tillämplig på uppgifterna.

Ett delbetänkande om 3 kap. i upphovsrättslagen och avtalslicenser överlämnades i april 2010.²⁰ Där diskuterades förslag om flera olika ändringar i och tillägg till upphovsrättslagen. Bland annat föreslogs en bestämmelse om tolkning av upphovsrättsliga avtal. Denna skulle utgöra en kodifiering och precisering av den så kallade specifikationsgrundsatsen samt ge ett klart uttryck för ett restriktivt förhållningssätt till över- eller upplåtelsers omfattning i fråga om upphovsrättsliga förfogandemöjligheter.²¹ Detta skulle åstadkommas genom att infoga ett nytt stycke i den allmänna bestämmelsen om avtal (27 § i dåvarande lag) enligt vilken "[d]en som genom avtal har förfoganderätten till ett verk inte ska anses ha en mer omfattande rätt än den som framgår av avtalet eller som får anses följa av avtalet eller dess syfte".²² Därtill föreslogs att en hänvisning till 36 § i lagen om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område (1915:218, härefter avtalslagen) tas in i upphovsrättslagen, eftersom hänvisningen skulle kunna bidra till större medvetenhet bland avtalsmarknadens parter om vikten av väl balanserade avtalsvillkor. Hänvisningen ansågs också kunna få en viss preventiv effekt mot en starkare parts utnyttjande av sin styrka gentemot svaga motparter i avtalsförhandlingarna.²³ Vidare föreslogs en särskild bestämmelse som ger möjlighet till jämkning av oskäliga avtalsvillkor i fråga om de moraliska rättigheterna, vilken skulle tas in som ett andra stycke i bestämmelsen som innehåller hänvisningen till 36 § i avtalslagen.²⁴

I uppdraget ingick också att utreda och ta ställning till om en arbetsgivarregel bör införas, enligt vilken en arbetsgivare med ensamrätt skulle få förfoga över sådana verk som skapats av en arbetstagare som ett led i arbetsuppgifterna eller efter instruktioner av arbetsgivaren.²⁵ Syftet med bestämmelse var att kodifiera den så kallade tumregel som redan ansågs gälla på basis av doktrin och praxis.²⁶ Det ansågs viktigt att arbetsgivarregeln inte skulle bli för brett tillämplig, vilket ledde till en formulering med rätt strikta ramar för regeln.²⁷ Den skulle också tydligt

20 SOU 2010:24, s. 3.

21 SOU 2010:24, s. 105. Frågan om avtalstolkning på upphovsrättens område är åter aktuell eftersom Högsta domstolen i Sverige har beviljat prövningstillstånd (mål T 5449-23) i ett fall som handlar om upphovsrättsintrång och tolkning av förlagsavtal. De föregående avgörandena meddelades av Patent- och marknadsöverdomstolen (dom av den 22 juni 2023 i mål PMT 15777-21) respektive Patent- och marknadsdomstolen (dom av den 2 december 2021 i mål PMT 10831-20).

22 SOU 2010:24, s. 41 och 306.

23 SOU 2010:24, s. 115.

24 SOU 2010:24, s. 117.

25 SOU 2010:24, s. 14–15 och 160.

26 SOU 2010:24, s. 163.

27 SOU 2010:24, s. 164 och 170.

precisera att särskilda bestämmelser finns om rätt till datorprogram som skapats i anställningsförhållanden. Därtill skulle bestämmelsen vara dispositiv. Följande formulering föreslogs:

Arbetsgivares rätt

33 § En arbetsgivare får inom sitt verksamhetsområde och för sin normala verksamhet med ensam rätt förfoga över sådana verk som skapats av en arbetstagare som ett led i arbetsuppgifterna eller efter instruktioner av arbetsgivaren. Arbetsgivarens rätt avser utnyttjanden för de ändamål som kan förutses när verket tillkommer. I den mån verket måste ändras för att ändamålet med dess tillkomst i anställningsförhållandet ska uppnås är ändringen tillåten, dock endast i den omfattning det medges enligt 3 §.

I 34 § finns det särskilda bestämmelser om rätten till datorprogram som skapats i anställningsförhållanden.²⁸

Utredningen behandlade också den generella frågan om vilka kriterier som bör gälla för att avgöra vilken eller vilka organisationer som ska vara behöriga att ingå avtal med avtalslicensverkan. Man skulle utreda och ta ställning till om det bör vara endast en organisation som kan vara behörig att ingå avtal med avtalslicensverkan eller om flera organisationer kan vara behöriga. Här föreslogs att den organisation som "på området är mest representativ och bäst företräder upphovsmännen till verk som används i Sverige" kan ingå avtal med avtalslicensverkan.²⁹ Vidare granskade utredningen inkasseringen och utdelningen av avtalslicensersättningarna. Systemet bedömdes fungera väl. Det ansågs att de behöriga organisationernas verksamhet präglas av stor rättssäkerhet när det gäller såväl effektivitet, öppenhet och transparens som upprätthållandet av kravet på likabehandling av upphovsmännen. Likaså visade utredningen att ersättningarna fördelas till de ersättningsberättigade i en så stor utsträckning som verkar möjlig, och utan att orimligt höga beviskrav ställs.³⁰

28 SOU 2010:24, s. 44.

29 SOU 2010:24, s. 205.

30 SOU 2010:24, s. 231, prop. 2012:13/141, s. 26.

2.3.2 De faktiska lagändringarna kring avtalslicenser och upphovsrättens övergång

Regeringen överlämnade en proposition (prop. 2012/13:141) i april 2013 om både avtalslicenser och genomförande av skyddstidsdirektivet. De tolknings-, jämnings- och arbetsgivarreglerna som föreslogs i SOU 2010:24 behandlades inte i regeringspropositionen och har följaktligen inte tagits in i upphovsrättslagen.

Lagändringarna trädde i kraft den 1 november 2013 (SFS 2013:691). Syftet med lagändringarna var att skapa större möjligheter för användare av upphovsrättsligt skyddade verk att med en organisation som företräder upphovsmän ingå avtal som ger rätt att använda även verk av upphovsmän som inte företräds av organisationen (avtalslicens). Myndigheter och företag gavs möjlighet att ingå sådana avtal för digital kopiering och tillgängliggörande av verk för att tillgodose behovet av information inom verksamheten. Bibliotek och arkiv gavs motsvarande möjlighet för att kunna digitalisera och tillgängliggöra de egna samlingarna. Radio- och tv-företag fick rätt att under vissa förutsättningar ingå avtal om att överföra verket till allmänheten på ett sådant sätt att enskilda kan få tillgång till det från en plats och vid en tidpunkt som de själva väljer. Slutligen infördes en generell avtalslicens för att möjliggöra heltäckande avtal även i andra fall än de som särskilt nämns i lagen.³¹

Regeringen ansåg att det inte var nödvändigt att i enlighet med förslaget i SOU 2010:24 ändra representationskravet så att enbart de mest representativa organisationerna på ett område kan ingå avtal med avtalslicensverkan och inkassera ersättning, eftersom det befarades att en sådan ensamrätt skulle påverka konkurrensen negativt.³² Kravet för att en organisation som förvaltar rättigheter ska vara behörig att ingå avtal med avtalslicensverkan ändrades så att upphovsmännens nationalitet inte längre har någon betydelse. Motsvarande ändring gjordes i fråga om en organisations behörighet att inkassera upphovsrättsliga ersättningar. I motsats till de övriga nordiska länderna finns det i Sverige inget krav på att organisationen ska ha godkänts av regeringen eller annan myndighet.³³

31 Prop. 2012:13/141, s. 1.

32 Prop. 2012:13/141, s. 34.

33 Prop. 2012:13/141, s. 31 med hänvisning till Högsta domstolens avgörande NJA 2000 s. 445 som gällde behörighet att kräva in följerättsersättning.

En allmän regel om rätten till skälig ersättning vid överlåtelse av upphovsrätt genom avtal föreslogs i utredningen, men förslaget förverkligades inte förrän i samband med genomförandet av artiklarna 18 och 20 i DSM-direktivet år 2023 (SFS 2022:1712).³⁴ Om rätten till ersättning föreskrivs i 29 § i upphovsrättslagen som i nuvarande form lyder:

Upphovsmannens rätt till ersättning

29 § När en upphovsman i avtal överlåter sin upphovsrätt till någon som avser att utnyttja rätten i förvärvsverksamhet, har upphovsmannen rätt till skälig ersättning.

Om den avtalade ersättningen för en överlåtelse enligt första stycket senare visar sig vara oproportionerligt låg i förhållande till förvärvarens intäkter från utnyttjandet av verket, har upphovsmannen rätt till ytterligare skälig ersättning.

Det anges inte uttryckligen i upphovsrättslagen, men på samma sätt som gäller allmänt inom förmögenhetsrätten enligt 1 och 2 § i preskriptionslagen (1981:130) preskriberas fordringar som grundar sig på upphovsrättsliga bestämmelser efter tio år, om inte något annat föreskrivs. Endast i fråga om följerätten (26 p och 26 q §) görs i upphovsrättsliga sammanhang avsteg från den allmänna preskriptionsregeln.³⁵ I fråga om rätten till ytterligare ersättning enligt 29 § andra stycket tillämpas bestämmelsen också på avtal som ingåtts före ikraftträdandet men som inte är äldre än tjugo år.³⁶

34 Prop. 2021/22:278, s. 169–173.

35 Prop. 2021/22:278, s. 169.

36 Prop. 2021/22:278, s. 173 och 179–180. Bestämmelsen om ytterligare ersättning aktualiserades nyligen i ett rättsfall där konstnären Ann Wolff krävde 15 miljoner kronor i retroaktiv ersättning av Orrefors Kosta Boda för den berömda ljuslyktan "Snöbollen". Gotlands tingsrätt avvisade dock talan (mål T 118-24) eftersom enligt avtalet ska tvister mellan parterna lösas genom skiljeförfarande och inte i allmän domstol. Avgörandet har överklagats hos Arbetsdomstolen.

2.4 Ny upphovsrättslag

2.4.1 Struktur

I samband med utredningen kring upphovsrättens övergång och avtalslicenser skulle också hela upphovsrättslagen ses över i redaktionellt och språkligt hänseende (dir. 2008:37). Detta resulterade i utredningen En ny upphovsrättslag (SOU 2011:32), som föreslog att 1960 års lag skulle upphävas och ersättas av en ny upphovsrättslag med det kortare namnet "Upphovsrättslag". Förslaget omfattade de ändrade eller helt nya bestämmelser som framgick av delbetänkandet Avtalad upphovsrätt (SOU 2010:24). Vidare föreslogs att samtliga bestämmelser i internationella upphovsrättsförordningen (1994:193) skulle tas in i den nya upphovsrättslagen, eftersom förordningen innehåller bestämmelser av privaträttslig natur som ger rättigheter för enskilda subjekt, dvs. utländska upphovsmän. Bestämmelserna är således av sådan karaktär att de borde föreskrivas i lag.³⁷

Utredningen har inte lett till några lagstiftningsåtgärder, men den har beaktats i senare utredningar, såsom SOU 2024:4, där vissa redaktionella och språkliga överväganden har gjorts i fråga om enskilda bestämmelser.³⁸ I samband med genomförandet av DSM-direktivet ansåg även Lagrådet i sitt yttrande att den nuvarande upphovsrättslagen bör moderniseras i fråga om uppbyggnaden (kapitelindelning och paragrafnumrering) samt ses över i redaktionellt och språkligt hänseende.³⁹

Enligt förslaget till ny upphovsrättslag som lades fram i SOU 2011:32 skulle lagen få kapitelindelning med särskild paragrafnumrering för varje kapitel i stället för löpande paragrafnumrering oberoende av kapitelindelningen som i 1960 års upphovsrättslag. Paragraferna och kapitlen skulle få klagörande rubriker samt hela lagen föreslogs få en tydligare struktur och bättre logisk inre ordning och uppbyggnad. Enligt förslaget skulle de inledande bestämmelserna i den nya upphovsrättslagen innehålla lättillgänglig information om huvuddragen i lagstiftningen

37 SOU 2011:32, s. 3, 15 och 127–128. Den internationella upphovsrättsförordningen är igen föremål för diskussion i Sverige p.g.a. utvecklingen i rättspraxis från EU-domstolen i fråga om principen om ömsesidighet. Justitiedepartementet publicerade en promemoria (Ju2024/02104) i oktober 2024 bl.a. med anledning av EU-domstolens dom av den 8 september 2020, Recorded Artists Actors Performers, C-265/19, EU:C:2020:677 och ett pågående mål där EU-domstolen efter publiceringen av promemorian meddelade dom den 24 oktober 2024, Kwantum Nederland and Kwantum België, C-227/23, EU:C:2024:914.

38 Se t.ex. SOU 2024:4, s. 101, 152, 235 och 382.

39 Prop. 2021/22:278, bilaga 7, s. 433.

för att såväl direkta tillämpare som den breda allmänheten, rättighetshavare och andra som använder lagen direkt ska få en översiktlig uppfattning om lagens innehåll. Lagens struktur skulle enligt förslaget vara följande: Lagen inleds med ett kapitel med övergripande bestämmelser och med en innehållsförteckning (1 kap.). Följande kapitel innehåller de grundläggande bestämmelserna om upphovsrättens uppkomst, förutsättningarna för skyddets uppkomst och de ensamrättigheter som följer därav (2 kap.). Det därpå följande kapitlet innehåller bestämmelser om rättigheter för utövande konstnärer, producenter, fotografer m.fl. (3 kap.). Därefter följer kapitel med bestämmelser om begränsningar i upphovsrätten (4 kap.), upphovsrättens övergång (5 kap.), avtalslicenser (6 kap.), rätt till särskild ersättning (7 kap.), skydd för tekniska åtgärder (8 kap.), straffansvar, vitesförbud, skadestånd m.m. (9 kap.), informationsföreläggande och intrångsundersökning (10 kap.), övriga bestämmelser (11 kap.) och lagens tillämpningsområde (12 kap.). Bestämmelserna i internationella upphovsrättsförordningen (1994:193) införs i lagens sista kapitel (13 kap.).⁴⁰

2.4.2 Språkliga ändringar

Vidare föreslogs en modernisering och förenkling av språket i upphovsrättslagen samt en enhetlig terminologi i bestämmelserna. Den som skapat ett verk skulle fortsättningsvis benämnas "upphovsman" i den nya upphovsrättslagen. Alternativ som "upphovare" hade övervägts, men utredningens slutsats blev att ordet upphovsman anses väletablerat och välbekant för den breda allmänheten. I betänkandet påstods att upphovsman liksom exempelvis ombudsman numera anses som

40 SOU 2011:32, s. 15 och 124.

genusneutralt, men närmare stöd för detta påstående lades inte fram. Dock föreslogs att ordet "han" ersätts med "han eller hon" i sådana bestämmelser som avser både kvinnor och män.⁴¹

Uttrycket "rättsinnehavare" föreslogs ersättas med uttrycket "den som innehar upphovsrätten". I betänkandet framfördes att i vissa bestämmelser är det oklart vem som egentligen åsyftas, men eftersom uppdraget endast omfattade en redaktionell översyn utan ändring av det materiella innehållet föreslogs att i de fall det är helt givet att en bestämmelse i lagen endast avser upphovsmannen själv och inte andra innehavare av upphovsrätten ska detta framgå uttryckligen av lagtexten.⁴²

Förslaget till ny upphovsrättslag innehöll ingen legaldefinition av begreppet "verk", dvs. vilka egenskaper ett upphovsrättsligt skyddat verk ska ha. I betänkandet konstaterades att det är varken lätt eller meningsfullt att hitta ett uttryck som är både klagörande och tillräckligt träffande i syfte att formulera begreppet entydigt i lagtext. Däremot finns klagörande och utförliga analyser av begreppet i både doktrin och rättspraxis. Dock föreslogs att det uttryckligen ska framgå av lagen hur upphovsrätt uppstår, eftersom en sådan upplysning är viktig av pedagogiska skäl med hänsyn till att det upphovsrättsliga skyddet skiljer sig från vissa andra immaterialrättsliga skyddsformer på den punkten att det aldrig krävs någon registrering för att skydd ska uppstå.⁴³

41 SOU 2011:32, s. 130–131. I Norge och Danmark har man tänkt annorlunda och infört en könsneutral benämning i upphovsrättslagen, se avsnitten om respektive land nedan. Här ska också påpekas att ordet "upphovsperson" med definitionen "person som skapat ngt, ofta litterärt el. konstnärligt" finns i Svenska Akademiens ordlista (SAOL). I SAOL ges ingen definition av ordet "upphovsman", utan endast en direkt hänvisning "jfr upphovsperson". Även ordet "upphovskvinna" finns i SAOL med hänvisning till "upphovsperson". Vidare har det noterats att Patent- och registreringsverket (PRV) använder "upphovsperson" i informationsmaterial på webben, se <https://www.prv.se/sv/upphovsratt/om-upphovsratt/>, besökt 10.11.2024. I enlighet med strävan efter att skriva könsneutralt i modern författningstext vore det angeläget att överväga en språklig modernisering av den finlandssvenska versionen av upphovsrättslagen, såsom begreppet "upphovsman" och pronomina "han", "honom" och "hans". Samma behov finns inte på finska i detta hänseende eftersom begreppet "tekijä" och pronomenet "hän" inklusive böjningsformer är könsneutrala. Enligt anvisningarna om svenskt lagspråk i Finland ska de generiska formerna han, honom, hans ersättas med könsneutrala uttryck också vid ändring av äldre författningar, om det inte i ett enskilt fall för konsekvensens skull finns anledning att behålla de generiska formerna. Om att skriva könsneutralt se Svenskt lagspråk i Finland (Slaf), Statsrådets kanslis publikationer 2023:17, s. 90–92.

42 SOU 2011:32, s. 131–132.

43 SOU 2011:32, s. 140–142.

Indelningen av upphovsrättsligt skyddade verk i två huvudkategorier, dvs. litterära och konstnärliga verk, föreslogs behållas i den nya lagen. Dessutom skulle det anges i bestämmelsen att sådana verk är skyddade oavsett på vilket sätt eller i vilken form de kommer till uttryck och att det inte heller har någon betydelse om de förekommer i ursprungligt eller ändrat skick, i översättning eller bearbetning, i annan litterär form, annan konstform eller i annan teknik. Vidare föreslogs att i lagen införs förklaringar till vad som avses med litterära och konstnärliga verk. Uttryck som "alster av" och "plastisk form" föreslogs slopas respektive ersättas med modernare alternativ. Bestämmelsen föreslogs få följande utformning:

Verk som skyddas av upphovsrätt

2 § Ett verk kan vara litterärt eller konstnärligt. Ett litterärt eller konstnärligt verk är skyddat oavsett på vilket sätt eller i vilken form det kommer till uttryck. Det har heller ingen betydelse om verket förekommer i ursprungligt eller ändrat skick, i översättning eller bearbetning, i annan litterär form, annan konstform eller i annan teknik.

Litterära verk är alla beskrivande framställningar, till exempel språkverk i skrift eller tal, datorprogram, förberedande designmaterial för datorprogram, kartor, andra verk av beskrivande slag utförda i teckning, grafik eller tredimensionell form samt sceniska verk som kommer till uttryck i en beskrivande framställning.

Konstnärliga verk är alla framställningar på det konstnärliga området, till exempel konstverk, filmverk, musikaliska verk samt sceniska verk som kommer till uttryck i ett framförande. Konstverk är till exempel brukskonstverk, byggnadskonstverk, fotografiska verk eller andra bildkonstverk.

Vidare skulle den nya upphovsrättslagen liksom 1960 års lag innehålla en bestämmelse om vilka verk som inte skyddas av upphovsrätt. Här föreslogs inga ändringar bortsett från en rubrik, utan bestämmelserna i 9 § skulle tas in i 2 kap. 3 §.⁴⁴

44 SOU 2011:32, s. 20–21 och 143–148.

Om de ekonomiska rättigheterna föreskrivs i nuvarande 2 § i upphovsrättslagen. Denna paragraf ansågs vara alltför lång och svårbegriplig. Därför föreslogs en uppdelning i tre paragrafer enligt följande:

Ensamrätten att framställa exemplar av verket

4 § Ensamrätten att framställa exemplar av verket omfattar varje direkt eller indirekt, tillfällig eller permanent exemplarframställning. Detta gäller oavsett i vilken form eller med vilken metod framställningen sker och oavsett om den sker helt eller delvis.

Ensamrätten att göra verket tillgängligt för allmänheten

5 § Ensamrätten att göra verket tillgängligt för allmänheten omfattar

1. överföring till allmänheten av verket,
2. offentligt framförande av verket,
3. offentlig visning av exemplar av verket, och
4. spridning till allmänheten av exemplar av verket.

Ett verk överförs till allmänheten när det på trådbunden eller trådlös väg görs tillgängligt för allmänheten från en annan plats än den där allmänheten kan ta del av verket. Överföring till allmänheten innefattar även överföring som sker på ett sådant sätt att enskilda kan få tillgång till verket från en plats och vid en tidpunkt som de själva väljer.

Ett verk framförs offentligt när det görs tillgängligt för allmänheten med eller utan användning av tekniska hjälpmedel på samma plats som den där allmänheten kan ta del av verket.

Ett exemplar av ett verk visas offentligt när det ställs ut eller på annat sätt visas för allmänheten utan användning av tekniska hjälpmedel på samma plats som den där allmänheten kan ta del av exemplaret. Om tekniska hjälpmedel används är det i stället ett offentligt framförande.

Ett exemplar av ett verk sprids till allmänheten när det bjuds ut till försäljning, uthyrning eller utlåning eller sprids till allmänheten på annat sätt.

Överföringar och framföranden i förvärvsverksamhet

6 § Överföring och framförande som i förvärvsverksamhet anordnas till eller inför en större slutna krets jämställs med överföring till allmänheten och offentligt framförande.

Förfoganderätten skulle omformuleras så det tydligt framgår att det är en ensamrätt. Uttrycken "exemplarframställningsrätt" och "tillgängliggöranderätt" föreslogs behållas och ersätta förfoganderätten som den upphovsrättsliga ensamrättens två grundläggande uttryck. Dessa skulle alltså i den nya lagen genomgående användas i stället för förfoganderätt. I fråga om exemplarframställning diskuterades orden "mångfaldiga" och "mångfaldigande", men det ansågs att uttrycket att framställa exemplar är mer distinkt och adekvat med hänsyn till strävan efter en enhetlig och konsekvent tillämpad terminologi. Dessutom beaktades den invändning som framkom i de ursprungliga förarbetena, nämligen att även de fall som innebär att endast ett enda eller några enstaka exemplar framställs onekligen omfattas av denna förfogandeform.⁴⁵

Vidare om de föreslagna språkliga ändringarna kan ytterligare nämnas att rubriken "Vissa upphovsrätten närstående rättigheter" i den nya upphovsrättslagen skulle ersättas med "Rättigheter för utövande konstnärer, producenter, fotografer m.fl." Anledningen till detta var att samlingsbeteckningen "närstående rättigheter" visserligen är ytterst välbekant för personer som dagligen hanterar upphovsrättsliga frågor och den är även internationellt förankrad, men för personer som är mindre insatta är den svår att förstå. Utredningen ansåg därför att lagen blir klarare och tydligare genom den föreslagna rubriken samt att i lagtexten ska det förtydligas att dessa rättigheter utgör ensamrätter.⁴⁶ Av liknande skäl föreslogs även att kapitelrubriken "Inskränkningar i upphovsrätten" ändras till "Begränsningar i upphovsrätten". Enligt utredningen har uttrycken inskränkningar och begränsningar samma innebörd, således skulle ett byte inte medföra risk för förvirring vid

45 SOU 2011:32, s. 21–22, 149 och 154 med hänvisning till bl.a. prop. 1960:17, s. 60.

46 SOU 2011:32, s. 164.

tolkning av internationella rättsakter. Vidare framfördes att för industriella rättigheter, såsom varumärken, används "begränsningar" med avseende på bestämmelser av samma slag.⁴⁷

2.5 Frågor om ersättningsrätt

Utredningen som tillsattes i maj 2021 hade fått i uppdrag att ta ställning till om det finns behov av och är lämpligt att införa en så kallad oavvislig ersättningsrätt för upphovsmän och utövande konstnärer. Denna rätt till ersättning skulle gälla för utnyttjanden där verk och framföranden görs tillgängliga på begäran, exempelvis då skyddat material streamas eller laddas ner. Den oavvisliga ersättningsrätten skulle innebära att upphovsmän och utövande konstnärer kan kräva ersättning direkt av användaren, såsom en leverantör av streamningstjänster, oberoende av om användaren är upphovsmannens eller den utövande konstnärens avtalspart eller om användaren i stället är någon som i ett senare led har förvärvat rättigheten. Tanken var att detta skulle gälla i princip oavsett vad som har överenskommit vid överlåtelsen av rättigheten.⁴⁸

Utredningens slutsats blev att det inte finns tillräckliga skäl att införa en oavvislig ersättningsrätt. För det första är en rätt av det slaget svår att förena med allmänna förmögenhetsrättsliga grundtankar, och den skulle kunna leda till mindre rimliga resultat. En sådan rätt tar inte hänsyn till de avtal som reglerar användningen och kan därmed medföra att vissa rättighetshavare överkompenseras samtidigt som andra får för låg ersättning. För det andra kan rätten inte anses vara ägnad att åstadkomma det resultat som man vill uppnå, nämligen att i större utsträckning tillförsäkra att upphovsmän och utövande konstnärer får en skälig ersättning när verk och framföranden tillhandahålls på begäran av enskilda.⁴⁹

47 SOU 2011:32, s. 168–170. I den finlandssvenska upphovsrättslagen används uttrycket "inskränkningar" och likaså används "indskrænkninger" i Danmark. I Norge används däremot "avgrensning" i kapitelrubriken och "begrænsning(er)" i enskilda bestämmelser i 2018 års upphovsrättslag på samma sätt som i 1961 års lag. Finskans "rajoitus" (sg. rajoitus) kan översättas med både inskränkningar och begränsningar, liksom det isländska ordet "takmarkanir" (sg. takmörkun) enligt nätordboken ISLEX (<https://islex.arnastofnun.is>, besökt 29.10.2024).

48 SOU 2022:23, s. 13.

49 SOU 2022:23, s. 161.

Uppdraget omfattade också frågan om det vid sidan av de åtgärder som DSM-direktivets genomförande ger anledning till behövs regler av annat slag än vad som följer av direktivets ersättningskapitel. Uppdraget begränsade sig dock till bara upphovsmän och utövande konstnärer (dvs. inte framställare av fotografier eller andra rättighetshavare) samt deras möjligheter att få ersättning för utnyttjanden som berör rätten att tillhandahålla material på begäran av enskilda (dvs. inte förfoganden av annat slag). Utredningen kom fram till att med hänsyn till att i en departementspromemoria med koppling till DSM-direktivet har det föreslagits att upphovsmän och utövande konstnärer ska ha rätt till ytterligare skälig ersättning under vissa förutsättningar, så finns det inte tillräckliga skäl att komplettera den nämnda rätten så, att rättighetshavaren kan kräva den ytterligare ersättningen av någon annan än sin avtalspart.⁵⁰

Utredningen ansåg att i 45 § i upphovsrättslagen bör en hänvisning till 30 § i samma lag tas in så att bestämmelserna om överlåtelsens längd och förvärvarens ensamrätt görs tillämpliga även i förhållande till utövande konstnärer. Förslaget innebär att när en utövande konstnär överlåter sin rätt att överföra ett framförande till allmänheten eller att framföra det offentligt, ska överlåtelsen gälla för en tid av tre år och inte medföra ensamrätt. Detta ska dock tillämpas endast i den utsträckning något annat inte har avtalats och ska inte gälla när överlåtelsen avser ett filmverk. Utredningen hänvisade bland annat till att detta föreslogs i den tidigare utredningen om avtalad upphovsrätt (SOU 2010:24) men inga lagstiftningsåtgärder vidtogs till denna del. Utredningen framförde att det är svårt att motivera att utövande konstnärer nu för tiden ska ha en sämre ställning än upphovsmän i fråga om överlåtelser av rätten att tillhandahålla den utövande konstnärens framföranden på begäran av enskilda. I stället bör de utövande konstnärernas möjligheter att avtala om rimliga villkor främjas.⁵¹

2.6 Översyn av inskränkingsbestämmelserna

2.6.1 Bakgrund

I juli 2022 tillsatte regeringen en utredning för att se över upphovsrättslagens bestämmelser om inskränkningar i upphovsrätten (dir. 2022:125). Syftet var att skapa ett tydligare och modernare regelverk för sådan användning av upphovsrättsligt skyddade verk som kan ske utan tillstånd. En utgångspunkt för översynen

50 SOU 2022:23, s. 163–171 med hänvisning till promemorian Upphovsrätten på den digitala inre marknaden (Ds 2021:30).

51 SOU 2022:23, s. 171–176 med hänvisning till SOU 2010:24, s. 128.

var att säkerställa en rimlig balans mellan å ena sidan upphovsmännens och övriga rättighetshavares intressen och å andra sidan de enskilda och allmänna intressen som berörs av den upphovsrättsliga lagstiftningen. Betänkandet med förslagen överlämnades till Justitiedepartementet i januari 2024.⁵² Lagändringarna har föreslagits träda i kraft den 1 september 2025.⁵³

Utredningen av inskränkningarna i upphovsrättslagen hade två huvudsyften. För det första behövdes en översyn till följd av den rättsutveckling som skett genom EU-domstolens avgöranden, varigenom det dels har uttryckts att det nationella handlingsutrymmet att föreskriva inskränkningar inom vissa delar av upphovsrätten är mer begränsat än vad den svenska lagstiftaren utgått från, dels har tillämpningsområdet för vissa inskränkningar kommit att klargöras. Detta har i sin tur medfört behov av att säkerställa att de svenska inskränkingsbestämmelserna är förenliga med EU-rätten.⁵⁴ För det andra motiverades utredningsuppdraget med den betydande samhällsutveckling som skett sedan bestämmelserna om inskränkningar senast sågs över. Inte minst teknikutvecklingen har inneburit nya och ändrade beteendemönster för skapande och konsumtion av nyheter, film, musik, bilder och annat upphovsrättsligt skyddat material.⁵⁵

2.6.2 Fem särskilda frågor

Utredningen omfattade följande fem särskilda frågor: reglerna för namn- och källangivelse, införande av en uttrycklig reglering som motsvarar den EU-rättsliga trestegsregeln i upphovsrättslagen, reglerna om återgivning av konstverk på offentlig plats (panorama), användning av upphovsrättsligt skyddade prestationer vid nyhetsrapportering samt tillåten användning av verk i karikatyr-, parodi- eller pastischsyfte.⁵⁶

Bestämmelserna om namn- och källangivelse var bland annat motiverade av en önskan att säkerställa att rättsutvecklingen på EU-nivå återspeglas i upphovsrättslagen. Det ansågs olämpligt att i lagtexten ange ett generellt krav på källangivelse som träffar samtliga inskränkningar utan tydlig åtskillnad, eftersom ett sådant odifferentierat krav i praktiken riskerar att otillåtet begränsa vissa inskränkningar i ljuset

52 SOU 2024:4, s. 3–4 och 61.

53 SOU 2024:4, s. 24 och 385–386.

54 SOU 2024:4, s. 388.

55 SOU 2024:4, s. 389.

56 SOU 2024:4, s. 17.

av EU-domstolens praxis.⁵⁷ Därför föreslogs att separata omnämningen av namn- och källangivelse tas in i varje paragraf som berörs av kravet. Dessutom ansåg utredningen att namngivelsesrätten enligt 3 § i upphovsrättslagen behövde förtydligas så att vid exemplarframställning eller tillgängliggörande för allmänheten "ska upphovsmannen anges, om det inte är praktiskt eller tekniskt omöjligt eller oförenligt med god sed."⁵⁸

Förslaget om att införa trestegsregeln i upphovsrättslagen baserade sig på att denna regel finns i internationella konventioner och fördrag, såsom Bernkonventionen, Wipofördraget och flera EU-direktiv.⁵⁹ Trestegsregeln aktualiserades även i Högsta domstolens avgörande i Wikimediamálet (NJA 2016 s. 212). Fallet gällde vilken innebörd inskränkingsbestämmelsen i 24 § första stycket 1 punkten i upphovsrättslagen (det s.k. panoramaundantaget) har med avseende på konstverk som via internet överförs till allmänheten. Högsta domstolen hänvisade uttryckligen till trestegsregeln i svaret på prejudikatfrågorna som Stockholms tingsrätt hade hänskjutit till Högsta domstolen med stöd av 56 kap. 13 § i rättegångsbalken (1942:740). Genom Wikimediamálet anses det för svensk del ha klargjorts att principerna som finns i trestegstestet utgör anvisningar vid tillämpning av inskränkingsbestämmelser i enskilda fall.⁶⁰ En sådan central tolkningsregel ansåg utredningen att av tydlighetsskäl behöver återfinnas i lag. Den kan också ge domstolar bättre möjligheter att anpassa sin tillämpning till den rättspraxis som i framtiden kan komma att utvecklas vid EU-domstolen.⁶¹ Följaktligen föreslogs att 11 § första stycket ska lyda:

I de särskilda fall som föreskrivs i detta kapitel får användning av verk ske utan tillstånd från upphovsmannen (inskränkningar i ensamrätten). Vid tillämpningen av en sådan bestämmelse ska hänsyn tas till att inskränkningen inte får strida mot det normala utnyttjandet av verket eller oskäligt inkräkta på upphovsmannens legitima intressen.⁶²

Panoramabestämmelsen i nuvarande 24 § första stycket 1 punkten gäller rätten att avbilda och på annat sätt använda konst som är stadigvarande placerad på eller vid allmän plats. Bestämmelsen gäller för konstverk och fotografier, men utredningen

57 SOU 2024:4, s. 115 med hänvisning till EU-domstolens dom av den 1 december 2011, Painer, C-145/10, EU:C:2011:798.

58 SOU 2024:4, s. 33 och 117–118.

59 SOU 2024:4, s. 119–120.

60 SOU 2024:4, s. 134.

61 SOU 2024:4, s. 136.

62 SOU 2024:4, s. 34.

föreslog en utvidgning så att panoramabestämmelsen som tas in i en ny 22 a § är tillämplig på alla typer av verk som är placerade i det offentliga rummet. Utredningen föreslog också att panoramabestämmelsen utvidgas för all form av användning av privatpersoner. En bidragande orsak till detta var att det som utgångspunkt ska vara fritt för envar att göra dessa återgivningar tillgängliga för allmänheten, exempelvis genom att lägga ut återgivningar i sociala medier och på andra digitala plattformar. I den nuvarande bestämmelsen nämns stadigvarande verk placerade utomhus. Begreppet "utomhus" föreslogs ändras till "offentlig plats", dock ska detta begrepp inte omfatta sådana inomhusmiljöer som tidigare uteslutits, såsom kyrkor, domstolsbyggnader och museer. Inskränkningen blir inte heller tillämplig på tunnelbanestationer eller andra platser där det krävs biljett eller ställs andra särskilda krav för att få tillträde.⁶³ För att inskränkningen inte ska bli för bred tillåts inte framställning av fysiska exemplar i tredimensionell form. Det ansågs inte nödvändigt att lämna alla återgivningar av verk i förvärvssyfte utanför bestämmelsen. Därför förbjuds endast återgivningar i förvärvssyfte där verket utgör ett centralt motiv.⁶⁴ I betänkandet föreslogs alltså att en ny 22 a § med tillhörande rubrik tas in samt att 24 § ändras till följd därav enligt följande:

Verk placerade vid offentlig plats och byggnader

22 a § Var och en får återge konstverk och andra verk som stadigvarande är placerade på eller vid offentlig plats. En framställning där det återgivna verket utgör ett centralt motiv får inte användas i förvärvssyfte.

Byggnader får fritt återges.

Exemplarframställning med stöd av denna paragraf får inte ske i tredimensionell form.

24 § Konstverk får återges

1. om syftet är att annonsera en offentlig utställning eller försäljning av konstverken, men endast i den utsträckning som behövs för att främja utställningen eller försäljningen, eller
2. om de ingår i en samling, i kataloger, dock inte i digital form.

63 SOU 2024:4, s. 146–152.

64 SOU 2024:4, s. 153.

Exemplarframställning med stöd av denna paragraf får inte ske i tredimensionell form. När verk återges ska källa inbegripet upphovsmannens namn anges, om det inte är omöjligt.⁶⁵

Nuvarande reglering av nyhetsrapportering i två inskränkingsbestämmelser (23 § första stycket 3 punkten och 25 §) föreslogs ersättas med en enda inskränkingsbestämmelse som möjliggör återgivning av verk i samband med nyhetsrapportering i den utsträckning som motiveras av informationssyftet. Begreppet ”nyhetsrapportering” som används i infosocdirektivet föreslogs samtidigt ersätta begreppet ”redogörelse för en dagshändelse” eftersom såväl rättighetshavare som användare har ansett att det är otydligt vad som avses med det sistnämnda. Dagshändelse avser snarare en nyligen inträffad händelse än något som, vid den tidpunkt det rapporteras av den, är av informationsintresse för allmänheten. Dessutom framfördes att begreppet nyhetsrapportering bättre tydliggör inskränkningens koppling till yttrande- och informationsfriheten. Den omformulerade inskränkingsbestämmelsen föreslogs lyda:

Användning i nyhetsrapportering

25 § I samband med nyhetsrapportering får verk, utom datorprogram, återges i den utsträckning som motiveras av informationssyftet. När verk återges ska källa inbegripet upphovsmannens namn anges, om det inte är omöjligt.

Bestämmelsen tar sikte på en mer teknikneutral definition av de medier och typer av verk som berörs, eftersom det från ett yttrande- och informationsfrihetsperspektiv inte finns någon anledning att ha olika förutsättningar för att använda upphovsrättsligt skyddat material i nyhetsförmedling beroende på i vilken medieform den journalistiska verksamheten bedrivs. Bestämmelsen inskränker också närstående rättigheter på samma sätt som verk. Det ansågs inte nödvändigt att begränsa tillämpningen till offentliggjorda verk. Datorprogram lämnas utanför bestämmelsens tillämpningsområde.⁶⁶

⁶⁵ SOU 2024:4, s. 45–46.

⁶⁶ SOU 2024:4, s. 47 och 185–187.

Följaktligen föreslogs att motsvarande bestämmelse om nyhetsrapportering tas bort från 23 § så att denna paragraf endast har två punkter i första stycket:

Återgivning av konstverk

23 § Offentliggjorda konstverk får återges

1. i anslutning till texten i en vetenskaplig framställning som inte framställts i förvärvssyfte och
2. i anslutning till texten i en kritisk framställning, dock inte i digital form.

Första stycket gäller endast om återgivningen sker i överensstämmelse med god sed och i den omfattning som motiveras av ändamålet. När verk återges ska källa inbegripet upphovsmannens namn anges, om det inte är omöjligt.

I samband med detta diskuterades återgivning av konstverk i vetenskapliga och kritiska framställningar, eftersom det finns vissa mindre avvikelser mellan de svenska inskränkningarna och deras EU-rättsliga motsvarigheter. I betänkandet övervägdes om begreppet illustrativt syfte bör införas, men det konstaterades att det inte med säkerhet kan sägas att kravet gäller för vetenskaplig forskning och därmed är det inte lämpligt att ha ett EU-rättsligt begrepp i lagtexten som möjligen, eller troligen, inte omfattar den användning som regleras i bestämmelsen. Däremot föreslogs kravet på källangivelse införas på grund av artikel 5.3. a i infoccdirektivet. Kravet på överensstämmelse med god sed ansågs kunna behållas trots att inget sådant föreskrivs i den EU-rättsliga motsvarigheten, men den avvikelsen bedömdes inte begränsa användningsområdet för direktivbestämmelsen på ett icke-ändamålsenligt vis eller av annan anledning vara problematiskt. Bestämmelsen i 23 § första stycket 2 punkten fick tillägget "dock inte i digital form" i samband med genomförandet av infoccdirektivet (SFS 2005:359) eftersom inskränkningen ansågs kunna behållas i svensk rätt endast med stöd av artikel 5.3 o i infoccdirektivet. I betänkandet diskuterades om bestämmelsen fyller någon praktisk funktion i dag. Eftersom bestämmelsen har stor betydelse särskilt för konstkritiska tidskrifter som endast ges ut i tryckt format, så framstod det som befogat att behålla inskränkningen.⁶⁷

67 SOU 2024:4, s. 45–46 och 315–318 med hänvisning till prop. 2004/05:110.

En ny generell inskränkning för användning av verk i karikatyr-, parodi- eller pastischsyfte föreslogs införas. Hittills har parodier ansetts vara i tillåtna i svensk rätt med stöd av bestämmelsen i 4 § andra stycket (nya och självständiga verk) som hänger samman med de grundläggande tankegångarna kring vad som utgör ett skyddat verk enligt 1 § i upphovsrättslagen. I samband med genomförandet av artikel 17 i DSM-direktivet infördes 52 § p i upphovsrättslagen som tillåter tillgängliggörande av verk i karikatyr-, parodi- eller pastischsyfte på onlinetjänster. Avsaknaden av ett generellt och uttryckligt parodiundantag upplevdes problematiskt i ljuset av utvecklingen i rättspraxis från svenska domstolar och EU-domstolen. Frågan om hur en parodi får användas kan bedömas på olika sätt beroende på om parodin utgör ett nytt och självständigt verk eller är tillåten enbart med stöd av en inskränkning i upphovsrätten. En ordning där det kan sägas finnas två olika parodiundantag i svensk rätt framstod inte som lämplig, speciellt inte om inget av undantagen framgår direkt av lagtexten. Det kunde även ifrågasättas om denna ordning är tillräckligt tydlig i förhållande till användare och rättighetshavare och således uppfyller legalitetskraven. Vidare påpekades att EU-domstolen har slagit fast att både verk och parodier är unionsrättsliga begrepp som ska tolkas enhetligt inom EU. Följaktligen ansågs det nödvändigt att frångå den nuvarande svenska ordningen genom att införa en generellt utformad inskränkning för karikatyrer, parodier och pastischer i upphovsrättslagen. Detta skulle innebära att omnämmandet av karikatyrer, parodier och pastischer i 52 p § tas bort.⁶⁸

Den generella inskränkningen för karikatyrer, parodier och pastischer ger var och en rätt att använda alla typer av verk, utom datorprogram, i den utsträckning som motiveras av ett sådant syfte. Inskränkningen ska även tillämpas på närstående rättigheter med undantag för databaser. Inskränkningsbestämmelsen föreslogs tas in i en ny 24 a § med följande ordalydelse:

Användning i karikatyr-, parodi- eller pastischsyfte

24 a § Var och en får återge verk, utom datorprogram, i karikatyr-, parodi- eller pastischsyfte i den utsträckning som motiveras av syftet.⁶⁹

68 SOU 2024:4, s. 212–225 med hänvisning till bl.a. Högsta domstolens avgöranden NJA 2020 s. 293 (Mobilfilmen), NJA 2017 s. 75 (Svenska syndabockar) och NJA 2005 s. 905 (Alfons Åberg) samt Patent- och marknadsöverdomstolens avgörande PMÖD 2021:12 (En svensk tiger) samt EU-domstolens dom av den av den 16 juli 2009, Infopaq International, C-5/08, EU:C:2009:465; dom av den 3 september 2014, Deckmyn och Vrijheidsfonds, C-201/13, EU:C:2014:2132; dom av den 12 september 2019, Cofemel, C-683/17, EU:C:2019:721.

69 SOU 2024:4, s. 47 och 212.

I fråga om bestämmelsen i 4 § andra stycket i upphovsrättslagen ansåg utredningen att bestämmelsen kan kvarstå eftersom den fyller en viktig pedagogisk funktion för såväl rättighetshavare som användare. Bestämmelsen föreslogs dock omformuleras och 4 § föreslogs få följande ordalydelse:

4 § Den som översatt eller bearbetat ett verk eller överfört det till annan litteratur- eller konst har upphovsrätt till verket i denna gestalt, men han eller hon får inte förfoga över det i strid mot upphovsrätten till originalverket.

Upphovsrätten hindrar inte att någon med utgångspunkt i ett verk skapar ett nytt och självständigt verk vars upphovsrätt är oberoende av rätten till originalverket.

Utredningen framförde att det kan tydliggöras i en författningskommentar att bestämmelsen i 4 § andra stycket endast är en påminnelse om verk som någon skapar i fri anslutning till andra verk och har inget att göra med det nya parodiundantaget som föreslås lagfästas. På så vis blir äldre förarbeten till bestämmelsen inte heller relevanta.⁷⁰

2.6.3 Fullständig översyn av alla inskränkningar

I uppdraget ingick även att göra en fullständig översyn av upphovsrättslagens bestämmelser om inskränkningar och att ta ställning till frågan om bestämmelserna bör anpassas bättre till EU-rätten. Vidare tog utredningen ställning till den tekniska utvecklingens inverkan på dels behovet av både befintliga och nya inskränkningar, dels proportionaliteten hos de befintliga inskränkningarna.⁷¹

En märkbar förändring var att ett krav på källangivelse föreslogs tas in separat i alla relevanta inskränkningar. Följande fras föreslogs fogas till flera olika bestämmelser: "När verk återges ska källa inbegripet upphovsmannens namn anges, om det inte är omöjligt."

Vissa förhållandevis små ändringsförslag lades fram om ett flertal bestämmelser. De mest väsentliga var att förbudet mot att verket inte får ändras i större utsträckning än användningen kräver tas bort. En definition av begreppet återge föreslogs införas i upphovsrättslagen. Att återge ett verk definieras som att framställa exemplar

70 SOU 2024:4, s. 34 och 225–226.

71 SOU 2024:4, s. 18.

av verket eller tillgängliggöra det för allmänheten på de sätt som anges i 2 § i upphovsrättslagen.⁷² För vissa inskränkningar som gäller för undervisning föreslogs ett tydliggörande att användningen endast är tillåten "i illustrativt syfte". Det gäller upptagningar av egna framföranden av verk för undervisningsändamål och för framställning av samlingsverk för användning vid undervisning.⁷³

Inskränkningarna som möjliggör att vissa kulturarvsinstitutioner framställer exemplar för kompletterings- eller forskningsändamål med mera föreslogs utvidgas till att omfatta fler institutioner. Därmed omfattas museer och bibliotek som är tillgängliga för allmänheten och drivs utan vinstintresse.⁷⁴ Bestämmelsen om fritt återgivande av byggnader föreslogs införas i paragrafen som reglerar användning av verk på offentlig plats (det s.k. panoramaundantaget). Begreppet "avbilda" föreslogs bytas ut mot begreppet "återge" så att regeln omfattar samtliga upphovsrättsligt relevanta förfoganden.⁷⁵ Bestämmelserna om allmänna handlingar och användning i den allmänna säkerhetens intresse föreslogs förtydligas så att det anges att upphovsrätten inte hindrar att verk används i den nationella säkerhetens intresse. Enligt förslaget ska en upplysning om att upphovsrätten inte hindrar att verk används i enlighet med lagarna om pliktexemplar tas in i samma paragraf.⁷⁶

Privatkopieringsersättningen enligt 12 § i upphovsrättslagen har varit föremål för en separat utredning (SOU 2022:20). Detta berodde på att den lagbestämda beräkningsgrunden för ersättningens storlek inte längre ansågs framstå som aktuell. För att komma till rätta med detta föreslogs dels nya regler för hur avgränsningen av vilka som är ersättningsberättigade och ersättningskyldiga ska göras, dels att ett visst ansvar för att fastställa ersättningen ska överföras på staten.⁷⁷

2.6.4 Ny inskränkingsbestämmelse för forskning

Utredningen föreslog att en ny inskränkingsbestämmelse för forskning införs i upphovsrättslagen. Motiveringen till detta förslag var att möjligheterna till att tillgängliggöra verk för allmänheten inom ramen för vetenskaplig forskning bör förbättras, eftersom forskare har framfört att de nuvarande bestämmelserna

72 SOU 2024:4, s. 233.

73 SOU 2024:4, s. 248.

74 SOU 2024:4, s. 261.

75 SOU 2024:4, s. 319.

76 SOU 2024:4, s. 331.

77 SOU 2022:20, s. 9–10.

i upphovsrättslagen inte ger fullgoda möjligheter att bedriva vetenskaplig forskning. Särskilt i relation till forskning som bedrivs genom användning av text- och datautvinning har problem påtalats. Sådan forskning kräver vanligen omfattande resurser för att hantera materialet och en grupp som arbetar med ett gemensamt forskningsprojekt, vars enskilda medlemmar har rätt att framställa exemplar av verk för att utföra text- och datautvinning med stöd av 15 b §, kan i praktiken vara förhindrad att överföra sådana exemplar inom gruppen. Avsaknaden av möjligheter att överföra material mellan forskare leder i sin tur till att forskningsresultat inte kan granskas och verifieras, vilket är en förutsättning för seriös forskning och den vetenskapliga processen.

Den nya inskränkingsbestämmelsen föreslogs få följande lydelse:

15 d § Forskningsorganisationer och kulturarvsinstitutioner får tillgängliggöra verk som de har lovlig tillgång till, dock inte datorprogram, om det sker

1. för forskningsändamål till deltagare i ett vetenskapligt forskningsprojekt som forskningsorganisationen eller kulturarvsinstitutionen också ingår i, eller
2. för verifiering och granskning av resultatet av vetenskaplig forskning som forskningsorganisationen eller kulturarvsinstitutionen har utfört.

Forskningsorganisationer och kulturarvsinstitutioner får framställa exemplar av verk för att tillgängliggöra dem enligt denna paragraf. Exemplaren får inte behållas längre än vad som är nödvändigt för ändamålet och får inte användas för andra ändamål. Exemplaren ska lagras och tillgängliggöras på ett sätt som hindrar obehörig användning.

Tillgängliggörande och exemplarframställning enligt första och andra stycket får ske i den utsträckning som motiveras av de icke-kommersiella syften som anges i första stycket 1 och 2. När verk tillgängliggörs ska källa inbegripet upphovsmannens namn anges, om det inte är omöjligt.

Inskränkningen ska gälla även i förhållande till närstående rättigheter. Inskränkningen kan inte åberopas som grund för användning för andra ändamål än de som anges i bestämmelsen. Under utredningsarbetet fördes diskussioner om huruvida

inskränkningen borde vara förenad med en avtalslicens, men utredningen kom fram till att den begränsade användningen i fråga lämpar sig bättre att reglera genom en ren inskränkingsbestämmelse.⁷⁸

2.6.5 Andra frågor

Andra frågor som diskuterades och övervägdes i utredningen, men som inte ledde till några förslag var parallellpublicering, en inskränkning för reparationer, språk och systematik samt teknikutvecklingen i form av artificiell intelligens (AI). I fråga om parallellpublicering (dvs. sekundära publiceringsrätter, secondary publishing rights) framfördes i betänkandet att rätten till parallellpublicering är svår att kvalificera. Denna rätt kan anses utgöra ett undantag eller en inskränkning i upphovsrätten eller också en begränsning av avtalsfriheten. En inskränkning för parallellpublicering i svensk rätt skulle behöva vara förenlig med artikel 5 i infosocdirektivet, närmast artikel 5.3 a. Dock skulle exempelvis ett krav på källangivelse verka udda i en inskränkingsbestämmelse om parallellpublicering. Dessutom skulle det kunna bli svårt att föga samman inskränkingsbestämmelsen med kriterierna i trestegsregeln. Av dessa skäl ansåg utredningen att det är tveksamt om en inskränkning för att möjliggöra parallellpublicering ryms inom artikel 5.3 a i infosocdirektivet.⁷⁹

I utredningen undersöktes endast de rättsliga förutsättningarna för en inskränkning för reparationer av bruksföremål utan att ställning togs till behovet eller lämpligheten av en sådan inskränkning. Enligt betänkandet kan artikel 5.3 I i infosocdirektivet inte utgöra en rättslig grund för att införa en inskränkning för reparationer av brukskonst, eftersom det vore alltför långtgående att tolka begreppet "utrustning" i artikel 5.3 I som något som innefattar brukskonst. Inte heller kan en inskränkning införas med stöd av privatkopieringsinskränkningen i artikel 5.2 b i infosocdirektivet, eftersom en sådan lösning skulle förutsätta ett system för ersättning till upphovsmännen, vilket inte framstår som ändamålsenligt.⁸⁰

Utredningsuppdraget omfattade inte en genomgripande språklig eller systematisk modernisering av upphovsrättslagen. I betänkandet framfördes dock att det vore önskvärt att tillsätta en utredning för att göra en fullständig översyn av språket och strukturen i upphovsrättslagen i dess helhet. Med hänvisning till det tidigare förslaget om ny upphovsrättslag (SOU 2011:32) påpekades att begreppsanvändningen

78 SOU 2024:4, s. 37–38 och 363–374.

79 SOU 2024:4, s. 378.

80 SOU 2024:4, s. 380–381.

behöver ses över, eftersom i vissa bestämmelser avser ”upphovsman” även rättssinnehavare till vilka rätten övergått exempelvis till följd av avtal eller dödsfall.⁸¹ Vidare påpekades i betänkandet att upphovsrättslagens nuvarande uppbyggnad med löpande paragrafnumrering oberoende av kapitelindelningen är problematisk, eftersom detta i kombination med de många förändringar som har gjorts i upphovsrättslagen med anledning av genomförande av olika EU-direktiv har medfört att lagen blivit svåröverskådlig, vilket också gör den svårare att tillämpa. Ett annat exempel på problematisk struktur som togs upp i betänkandet var hänvisningarna i upphovsrättslagen, framför allt förhållandet mellan 5 kap. om de närstående rättigheterna och övriga kapitel, såsom 2 kap. om inskränkningar. Enligt utredningen är det svårt att få grepp om vilka bestämmelser som gäller för vilka inskränkningar och det kan rentav vara svårt att förstå innehållet i de olika rättigheterna, särskilt i förhållande till kapitlen efter 5 kap.⁸²

Slutligen i fråga om AI konstaterades i betänkandet att tolkningen av de inskränkningar för text- och datautvinning (15 a och 15 b § i upphovsrättslagen) som nyligen genomförts i svensk rätt är en fråga för rättstillämpningen och ytterst för EU-domstolen, således saknades förutsättningar att inom ramen för utredningen föreslå några ändringar av dessa bestämmelser. Vidare konstaterades i betänkandet att det finns många frågor kring AI-verktyg och användningen av AI samt att nationella lagstiftningsåtgärder inte kan vidtas förrän det har klarlagts hur AI kommer att regleras på EU-nivå.⁸³

81 SOU 2024:4, s. 381 med hänvisning till SOU 2011:32, s. 131–132.

82 SOU 2024:4, s. 382–383. Se även Lagrådets yttrande i bilaga 7 till prop. 2021/22:278, s. 433. Den svenska varumärkeslagen (2010:1877) har särskild paragrafnumrering för varje kapitel och samma systematik föreslås användas i den nya svenska patentlagen enligt prop. 2023/24:150, s. 78–79. Däremot i Finland har löpande paragrafnumrering oberoende av kapitelindelningen behållits i varumärkeslagen (544/2019) och det finns planer på att använda denna systematik också i det slutgiltiga förslaget till en ny patentlag, men arbetet med utformningen pågår fortfarande, se Arbets- och näringsministeriet, projekt TEM051:00/2022, protokoll från patentlagsarbetsgruppens 12:e möte (Pöytäkirja – PatL työryhmän 12. kokous 20.10.2023), s. 2.

83 SOU 2024:4, s. 383–384.

3 Norge

3.1 Totalreform av upphovsrättslagen

3.1.1 Bakgrund

Konkreta planer på en totalreform av upphovsrättslagen hade funnits i Norge sedan år 2005 när infocoddirektivet genomfördes i enlighet med EES-avtalet. Reformarbetet delades upp i fyra etapper på grund av behovet att kontinuerligt genomföra ändringar med hänsyn till EU:s lagstiftningsaktivitet. Den första etappen handlade om att genomföra ändringar för att förbättra rättighetshavares möjligheter att vidta åtgärder mot upphovsrättsintrång på internet.⁸⁴ Den andra etappen innebar att skyddstidsdirektivet genomfördes.⁸⁵ Den tredje etappen omfattade genomförande av direktivet om föräldralösa verk samt av regler om generell avtalslicens som underlättade redovisning av utnyttjande av verk och andra prestationer.⁸⁶ Den fjärde etappen innebar slutligen att ett förslag till ny upphovsrättslag utarbetades. År 2017 överlämnade regeringen en proposition med förslag till en ny upphovsrättslag som skulle ersätta 1961 års lag (Lov om opphavsrett til åndsverk mv., "åndsverkloven", LOV-1961-05-12-2). Den nya upphovsrättslagen (LOV-2018-06-15-40) trädde i kraft den 1 juli 2018.⁸⁷

Skälen till reformen var att 1961 års upphovsrättslag hade blivit fragmenterad och svårtillgänglig till följd av de många ändringar som gjorts sedan lagens tillkomst. Därför behövdes en ny struktur och modernisering av språket för att alla lättare skulle kunna förstå och tillämpa lagen. Den snabba utvecklingen inom digitalisering och kommunikationsteknologi medförde behov av ny lagstiftning, fastän upphovsrättslagen genom tre revideringar i början av 2010-talet redan hade anpassats till den digitala utvecklingen.⁸⁸

84 Prop. 65 L (2012–2013) och Innst. 266 L (2012–2013).

85 Prop. 54 L (2013–2014) och Innst. 201 L (2013–2014).

86 Prop. 69 L (2014–2015) och Innst. 328 L (2014–2015).

87 Prop. 104 L (2016–2017), s. 12. Se även Ot.prp. nr. 46 (2004–2005), s. 8–9 och Innst. O. nr. 103 (2004–2005), s. 30.

88 Prop. 104 L (2016–2017), s. 9 och 12.

Förutom språkliga och redaktionella ändringar genomfördes också materiella ändringar i upphovsrättslagen, dock på så vis att huvudreglerna och grundprinciperna i lagen behölls. I detta sammanhang betonades särskilt vikten av att säkra en balans mellan de olika intressen som lagen ska tillgodose. För att uppnå detta syfte behövde reglerna om användning av upphovsrättsligt skyddade verk och prestationer klargöras och förenklas.⁸⁹

3.1.2 Upphovsrättslagens struktur

Den nya upphovsrättslagen har liksom 1961 års lag löpande paragrafnumrering oberoende av kapitelindelningen. Till den nya lagen fogades ett nytt 1 kap. som innehåller grundläggande bestämmelser om upphovsrätt. I 2 kap. i den nya upphovsrättslagen föreskrivs om rättigheter för utövande konstnärer och producenter m.fl. I 1961 års lag fanns dessa i 5 kap. och rubriken löd "Andre rättigheter". I den nya upphovsrättslagen flyttades dessa alltså till 2 kap. och rubriken preciserades och även samlingsbegreppet närstående rättigheter togs in inom parentes. Någon legaldefinition av de närstående rättigheterna togs däremot inte in i lagtexten, eftersom en sådan definition är svår att formulera på ett pedagogiskt klart sätt då rättigheterna är så olika och en ren uppräkningslista skulle inte medföra någon klarhet till lagtexten.⁹⁰

I 3 kap. i den nya upphovsrättslagen finns bestämmelser om avgränsning av upphovsrättigheterna (dvs. inskränkningar) och om förvaltning av rättigheter vid avtalslicens. Bestämmelser om upphovsrättens övergång finns i 4 kap. i den nya upphovsrättslagen. I 5 kap. föreskrivs om straff och ersättning, medan bestämmelser om särskilda åtgärder vid upphovsrättsintrång på internet finns i 6 kap. i den nya upphovsrättslagen. Vidare i 7 kap. finns bestämmelser om tekniska skyddsåtgärder och elektronisk rättighetsinformation. I 8 kap. finns diverse bestämmelser om exempelvis rätten till egen bild, titelskydd och förbud mot viss användning av upphovsrättsligt skyddade verk. I 9 kap. föreskrivs om lagens tillämpningsområde. Slutbestämmelser om ikraftträdande och ändringar av andra lagar finns i 10 kap.

⁸⁹ Prop. 104 L (2016–2017), s. 9.

⁹⁰ Prop. 104 L (2016–2017), s. 72. Norges Høyesterett har i prejudikatet HR-2023-2282-A av den 5 december 2023 gett vägledning om vem som är att anse som producent enligt 20 § i upphovsrättslagen.

3.1.3 Grundläggande bestämmelser

I 1 § föreskrivs explicit om upphovsrättens föremål på följande sätt:

§ 1 Lovens formål

Formålet med loven er å

- a. gi rettigheter til de som skaper, fremfører eller investerer i åndsverk eller nærstående prestasjoner og arbeider, og slik også gi insentiv til kulturell produksjon
- b. avgrense rettighetene med sikte på å ivareta en rimelig balanse mellom rettighetshavernes interesser på den ene siden og brukernes og allmennhetens interesser på den andre siden, slik at åndsverk og nærstående prestasjoner og arbeider kan brukes der dette ut fra samfunnsmessige hensyn er rimelig, som bruk innen det private området og av hensyn til informasjons- og ytringsfriheten
- c. legge til rette for at det på en enkel måte kan avtales bruk av åndsverk og nærstående prestasjoner og arbeider.

I 2 § första stycket i den nya upphovsrättslagen föreskrivs om vem som har upphovsrätten till ett verk. Den som skapat ett upphovsrättsligt verk betecknas "opphaver" i stället för "opphavsmann" i den nya upphovsrättslagen. En könsneutral beteckning hade efterfrågats av bland annat föreningar och därför övervägde departementet olika alternativ. Departementet kom fram till att "opphaver" var det bästa alternativet. Språkrådet hade framfört att "opphavsperson" vore en bättre beteckning, men departementet ansåg att rent språkligt skulle "opphavsperson" skapa tvivel om beteckningen också omfattar juridiska personer, med tanke på att upphovsrättsliga verk bara kan skapas av fysiska personer. Enligt departementet medför "opphaver" däremot ingen risk för sammanblandning av de juridiska personbegreppen. Vidare ansåg departementet att "opphaver" som ord är enkelt och tydligt att uttala. Enligt departementet är det normalt att nya uttryck kan låta onaturliga när de introduceras, men så blir det oavsett när ett väl inarbetat begrepp med lång historia ska ersättas. En invändning som hade framförts mot "opphaver" var att det saknas ett språkligt sammanhang mellan ordleden "opp-" och "-haver" eftersom att säga att någon "har opp" betyder ingenting på norska. Departementet

ansåg dock att detta inte hade avgörande betydelse för valet av beteckning. Andra alternativ som hade lagts fram men som inte diskuterades desto mer i förarbetena var "verksskaper" och "skaper".⁹¹

Till 2 § andra stycket i upphovsrättslagen fogades en definition av verksbegreppet som lyder:

Med åndsverk forstås i denne loven litterære eller kunstneriske verk av enhver art, som er uttrykk for original og individuell skapende åndsinnsettslitterære eller kunstneriske verk av enhver art, som er uttrykk for original og individuell skapende åndsinnsetts.

Definitionen har tre element: För det första ska det vara fråga om något som har skapats, inte enbart reproducerats eller återgivits, dock krävs det inte att verket har fysisk form. För det andra ska det vara fråga om en viss typ av verk på det litterära eller det konstnärliga området, men denna uppdelning utgör ingen skarp avgränsning av vad som skyddas enligt lagen. För det tredje ska det som skapats ha så kallad verkshöjd för att utgöra ett upphovsrättsligt skyddat verk.⁹²

Enligt departementet var det motiverat att behålla uttrycket "åndsverk" i upphovsrättslagen och likaså "åndsverkloven" som kortform för lagens namn. Inget annat nordiskt land har ett liknande uttryck för upphovsrättens föremål, men enligt departementet har denna skillnad inte lett till problem samt i norsk rätt är "åndsverk" ett inarbetat uttryck i teori och praxis. Däremot togs "vitenskapelige", som ingått i 1961 års lag, bort från lagtexten i 2 §. Enligt departementet är litterära och konstnärliga verk en tillräckligt täckande formulering och i överensstämmelse med terminologin i övriga Norden och internationellt. Dessutom kan uttrycket "vitenskapelige" leda till missuppfattningar om att upptäckter och liknande skyddas av upphovsrätt. Även frasen "og uansett uttrykksmåte og uttrykksform" togs bort från lagtexten, eftersom departementet ansåg att uttrycket "verk av enhver art" i kombination med listan över exempel på upphovsrättsligt skyddade verk är tillräckligt beskrivande.⁹³

I 1961 års lag fanns ingen förklaring av begreppet verkshöjd. Departementet ansåg att ett så centralt begrepp i upphovsrätten behöver tydligare framgå av lagtexten, eftersom utvecklingen i samhället medför att allt fler berörs av upphovsrättslagen.

91 Prop. 104 L (2016–2017), s. 28 och Høringsnotat 17.3.2016, s. 26.

92 Prop. 104 L (2016–2017), s. 26 och Høringsnotat 17.3.2016, s. 24–25.

93 Prop. 104 L (2016–2017), s. 27–29 och Høringsnotat 17.3.2016, s. 26–28.

Fastän det är svårt att finna en täckande formulering för innehållet i verkshöjdskravet, så är det lagens uppgift att ange essensen i villkoret, medan det närmare innehållet måste fastställas mot bakgrunden av rättspraxis och teori. Departementet påpekade att tillägget handlar om att i lag föreskriva gällande rätt i klargörande syfte utan att ändra det materiella innehållet i verkshöjdskravet. Formuleringen "som er uttrykk for original og individuell skapende åndsinnssats" ansågs täcka förutom nationell teori och rättspraxis även det EU-rättsliga originalitetskravet så som det framgår av EU-domstolens rättspraxis. I det ursprungliga förslaget stod det "åndsvirkosomhet" i stället för "åndsinnssats", men efter att ha utvärderat remissvaren beslutade departementet att ändra ordet för att undvika missförstånd att verket måste vara skapat som ett led i ekonomisk verksamhet.⁹⁴

Vidare i 2 § andra stycket i den nya upphovsrättslagen ingår en lista över exempel på upphovsrättsligt skyddade verk. Listan är betydligt mer omfattande än motsvarande lista i övriga nordiska länders upphovsrättslagar.⁹⁵ Tankar fanns på att göra listan kortare, men en längre lista med fler exempel ansågs slutligen vara bättre av pedagogiska skäl. Utvecklingen medför att allt fler berörs av upphovsrättslagen och utför handlingar som är upphovsrättsligt relevanta. Upphovsrätten är således ett område där rättsanvändarna i allt mindre grad än tidigare är professionella och väl insatta i regelverket. Upphovsrättsbegreppet kan upplevas som abstrakt och svårt att förstå, därför kan konkreta exempel ge god vägledning och listan kan fungera som en upplysande illustration av vilka huvudgrupper av verk som kan vara upphovsrättsligt skyddade. Dessutom framgår det av uttrycken "verk av enhver art" och "slik som" att listan inte är uttömmande.⁹⁶

94 Prop. 104 L (2016–2017), s. 27–28 och Høringsnotat 17.3.2016, s. 27 med hänvisning till EU-domstolens dom av den 16 juli 2009, Infopaq International, C-5/08, EU:C:2009:465 och dom av den 1 december 2011, Painer, C-145/10, EU:C:2011:798.

95 Listan lyder: a) tekster av alle slag, blant annet av skjønnlitterær og faglitterær art, b) muntlige foredrag, c) sceneverk, både dramatiske, musikkdramatiske og koreografiske verk, pantomimer og hørespill, d) musikkverk, med eller uten tekst, e) filmverk, f) fotografiske verk, g) malerier, tegninger, grafikk og lignende billedkunst, h) skulptur av alle slag, i) bygningskunst, både tegninger og modeller, og selve byggverket, j) billedvev og gjenstander av kunsthåndverk og kunstindustri, både forbildet og selve verket, k) kart, samt tegninger og grafiske og plastiske avbildninger av vitenskapelig eller teknisk art, l) datamaskinprogrammer, m) oversettelser og andre bearbeidelser av verk som er nevnt foran.

96 Prop. 104 L (2016–2017), s. 29 och Høringsnotat 17.3.2016, s. 28.

I 3 § i den nya upphovsrättslagen föreskrivs om upphovsrättens innehåll. En precisering om streamning från olaglig källa togs in i 3 § tredje stycket med följande ordalydelse:

Det er ikke tillatt å strømme eller på annen måte bruke åndsverk som åpenbart i strid med denne loven er gjort tilgjengelig for allmennheten på Internett eller annet elektronisk kommunikasjonsnett når bruk fra den ulovlige kilden er egnet til å skade opphavers økonomiske interesser i vesentlig grad. Vederlag og erstatning etter § 81 kan bare ilegges ved forsettlig overtredelse av bestemmelsen i dette ledd.

Motiveringen till bestämmelsen var att vid streamning överförs innehållet utan att en beständig kopia av verket sparas hos användaren, vilket inte innebär en exemplarframställning som omfattas av upphovspersonens ensamrätt. Visserligen framställs tillfälliga exemplar, men sådana faller i hög grad utanför ensamrätten. Mot bakgrund av detta hade det antagits att en enskild internetanvändare som streamar ett verk inte begår upphovsrättsintrång fastän verket har gjorts tillgängligt för streamning utan upphovspersonens samtycke. Streamning från vissa olagliga källor med hjälp av Bittorrent-teknik är dock i strid med upphovsrättslagen, eftersom användaren delar innehållet med andra användare, dvs. gör det tillgängligt för allmänheten. Följaktligen ansågs det behövas en specifik bestämmelse om streamning. För att bestämmelsen inte ska träffa allmän nätsurfning, vilket skulle innebära en orimlig begränsning av yttrande- och informationsfriheten, ställs stränga villkor för tillämpligheten. För det första måste det vara uppenbart att det upphovsrättsligt skyddade verket som streamas har olagligen tillgängliggjorts. För det andra måste användning från den olagliga källan vara ägnat att skada rättighetshavarnas ekonomiska intressen i väsentlig grad. För det tredje måste överträdelsen ha varit uppsåtlig för att skadestånd ska kunna dömas ut, dvs. oaktsamhet eller grov oaktsamhet är inte tillräckligt.⁹⁷

Om ideella rättigheter föreskrivs i 5 § i den nya upphovsrättslagen enligt följande:

Ved fremstilling av eksemplar av åndsverk og når verket gjøres tilgjengelig for allmennheten, har opphaveren krav på å bli navngitt slik som god skikk tilsier såfremt navngivelse er praktisk mulig.

⁹⁷ Prop. 104 L (2016–2017), s. 35–41.

Et verk må ikke endres eller gjøres tilgjengelig for allmennheten på en måte eller i en sammenheng som er krenkende for opphaverens eller verkets anseelse eller egenart.

Opphaveren kan ikke fraskrive seg retten etter første og andre ledd, med mindre det gjelder en bruk av verket som er avgrenset etter art og omfang.

Dersom et verk gjøres tilgjengelig på slik krenkende måte eller i sammenheng som nevnt i andre ledd, har opphaveren, selv om det er gitt samtykke til bruken, rett til å kreve at det ikke skjer under opphaverens navn eller at det på en tilfredsstillende måte angis at endringene ikke skriver seg fra opphaveren. Opphaveren kan ikke gi avkall på denne retten.

I det ursprungliga förslaget hade fjärde stycket som också ingick i 1961 års lag strukits. Bedömningen var då att bestämmelsen inte hade någon stor praktisk betydelse och inget annat nordiskt land har motsvarande bestämmelse i samband med de ideella rättigheterna. Efter att ha utvärderat remissvaren ändrade departementet uppfattning och fjärde stycket behölls. Flera föreningar för rättighetshavare, såsom upphovsrättsföreningen för bildkonst, BONO (Billedkunst Opphavsrett i Norge), hade framfört att bestämmelsen visst har betydelse eftersom den har ett större omfang än andra stycket då fjärde stycket reglerar efterföljande användning, med andra ord slutresultatet av användningen och inte hur användningen ursprungligen blev framlagd för upphovspersonen.⁹⁸

Däremot ändrades bestämmelsen om offentliggörande och utgivning för att motsvara det gällande rättsläget i Danmark, Sverige och Finland när bestämmelsen överfördes till 10 § i den nya upphovsrättslagen. I fråga om begreppet offentliggörande skiljde sig bestämmelsen i 1961 års lag från övriga nordiska länders lagar då villkoret var att verket ska ha gjorts tillgängligt *med upphovspersonens samtycke* i stället för att lovligen ha gjorts tillgängligt för allmänheten. För konstverk gällde ett undantag från samtyckesvillkoret och genom en lagändring (LOV-2015-06-19-73)⁹⁹ år 2015 tillämpades undantaget också på fotografiska verk. Vid en avvägning mellan upphovspersonens intresse av att bestämma när verket offentliggörs och användares intresse av klara regler om offentliggörande ansåg departementet att samtyckesvillkoret var problematiskt. Exempelvis om verket gjorts tillgängligt med stöd av konsumtionsbestämmelser ska användare inte behöva utreda

⁹⁸ Prop. 104 L (2016–2017), s. 49.

⁹⁹ Se även prop. 69 L (2014–2015), s. 55.

rättsförhållandet mellan upphovspersonen och den som fått överlåtna exemplar. Följaktligen ändrades bestämmelsen om offentliggörande så att ett verk anses vara offentliggjort när det lovligen har gjorts tillgängligt för allmänheten.¹⁰⁰

3.1.4 Inskränkningar och avtalslicenser

I fråga om förhållandet mellan inskränkningarna och de ideella rättigheterna bad departementet remissinstanserna att ge sin syn på huruvida förhållandet behövde tydliggöras samt på den föreslagna uppdaterade ordalydelsen. Åsikter fanns både för och emot en generell bestämmelse såsom 11 § i 1961 års lag. Bland annat NRK hade uttalat att det vore en oändamålsenlig och misslyckad lagstiftningsteknik att påminna om de ideella rättigheterna i varje enskild inskränkingsbestämmelse, eftersom det skulle leda till naturliga frågor om även andra grundläggande förhållanden ska upprepas på motsvarande sätt. Resultatet blev att förslaget om en generell bestämmelse antogs och den finns i 25 § med följande ordalydelse:

§ 25 Alminnelige bestemmelser om bruk av åndsverk etter dette kapitlet

Når åndsverk brukes med hjemmel i bestemmelsene i dette kapitlet, beholder opphaveren sine ideelle rettigheter etter § 5, med den begrensning som følger av § 39.

Når et verk gjengis offentlig etter reglene i dette kapitlet, kan det skje i det omfang og i den skikkelse formålet krever. Verkets karakter må ikke forandres eller forringes. Kilden skal alltid angis slik som god skikk tilsier.

I det ursprungliga förslaget till 25 § stod det att verk kan återges "i det omfang formålet krever", vilket några remissinstanser ansåg att utgjorde en insnävning av bestämmelsen. Departementet påpekade att detta inte var avsikten, men för att undvika tvivel gick departementet med på att ändra ordalydelsen till "i det omfang og i den skikkelse formålet krever".¹⁰¹

I fråga om avtalslicenser infördes en ny och mer teknologineutral avtalslicensbestämmelse i 57 § i upphovsrättslagen för klarering av rättigheter till audiovisuellt innehåll och radioproduktioner. Användningen av avtalslicens är oberoende av hur tillgängliggörandet sker, men bestämmelsen gäller inte klarering av offentliga

¹⁰⁰ Prop. 104 L (2016–2017), s. 57–59.

¹⁰¹ Prop. 104 L (2016–2017), s. 107–108.

framföranden och överföring av ljudupptagningar. Huvudregeln är fortsättningsvis att rättigheter klareras individuellt genom direkta avtal med rättighetshavarna, således gäller inte den nya avtalslicensbestämmelsen för användning som omfattas av ett avtal som ingåtts direkt med rättighetshavaren¹⁰².

3.1.5 Upphovsrättens övergång

De ursprungliga rättighetshavarna är ofta den svagare parten i kontraktsförhandlingar och för att stärka dessa rättighetshavares ställning infördes flera nya regler i 4 kap. En av dessa nyheter var att införa specialitetsprincipen i 67 § andra stycket med följande lydelse:

Ved overdragelse av opphavsrett skal opphaveren ikke anses for å ha overdratt en mer omfattende rett enn det avtalen klart gir uttrykk for.

Flera remissinstanser ansåg att det vore bättre att behålla specialitetsprincipen som en icke-lagstadgad tolkningsprincip för att bevara flexibiliteten, men departementet ansåg att flexibiliteten inte var ett hinder för att ta in principen i lagen. Enligt departementet innebär bestämmelsen inte att andra avtalsrättsliga tolkningsregler åsidosätts, utan bestämmelsen samspelar med dessa i takt med utvecklingen av principen i rättspraxis. Användningen av specialitetsprincipen ska fastslås med hänsyn till avtalsfriheten och de konkreta förhållandena i den enskilda situationen.¹⁰³

I 69 § i upphovsrättslagen infördes en generell bestämmelse om rimligt vederlag som lyder:

§ 69 Rett til rimelig vederlag ved overdragelse av opphavsrett

Når en opphaver utenfor forbrukerforhold helt eller delvis overdrar rett til å råde over et åndsverk, har opphaveren krav på rimelig vederlag fra erververen.

Ved vurderingen av hva som utgjør et rimelig vederlag, skal det blant annet legges vekt på hvilke rettigheter som overdras, hva som er vanlig på området og de konkrete forhold som gjør seg gjeldende, herunder partenes

¹⁰² Prop. 104 L (2016–2017), s. 10 och 331.

¹⁰³ Prop. 104 L (2016–2017), s. 228–230 och 368.

forhandlingsstyrke og formålet med den avtalte bruk. Om overdragelsen gjelder bruk i ervervsvirksomhet, skal det også legges vekt på den sannsynlige verdi av overdragelsen. Vurderingen skal baseres på forholdene på avtaletidspunktet.

Om overdragelsen gjelder rett til å gjøre et verk tilgjengelig for allmennheten ved utleie av film eller lydopptak, kan det i tillegg til momentene i andre ledd også legges vekt på utviklingen etter avtaletidspunktet.

Bestemmelsene i denne paragrafen kan ikke fravikes til skade for opphaveren.

Vid utformningen beaktades bland annat forslagen som hade lagts fram i Sverige i SOU 2010:24 och SOU 2011:32. Departementet ansåg att bestämmelsen i 69 § kunde införas fastän EU-kommissionen hade lagt fram ett förslag till direktiv om den digitala inre marknaden (COM(2016) 593 final), eftersom det förväntades ta tid att genomföra direktivet och innehållet var ännu ovisst.¹⁰⁴ Enligt departementet behövs en uttrycklig bestämmelse i upphovsrättslagen för att skydda upphovspersoner och utövande konstnärer mot oskäligen avtalvillkor, bland annat eftersom tröskeln för att angripa oskäligen avtal med stöd av 36 § i avtalslagen¹⁰⁵ har varit hög i praxis.¹⁰⁶

I lagförslaget som skickades på remiss ingick en ny bestämmelse om upphovspersonens möjlighet att på vissa villkor säga upp ett avtal och ta tillbaka överlåtna rättigheter när mottagaren underlåter att utnyttja verket. Ett sådant förslag hade lagts fram i början av 1990-talet, eftersom ett liknande förslag bereddes och sedermera genomfördes i Danmark (se avsnitt 4.2 nedan). I Norge valde man att inte gå vidare med det tidigare förslaget och återupptagningen av det sköts upp till totalreformen av upphovsrättslagen.¹⁰⁷ Enligt den generella bestämmelsen som föreslogs tas in i den nya upphovsrättslagen skulle upphovspersonen kunna säga upp avtalet, om mottagaren av överlåtelserna inte inom tre år har utnyttjat en exklusiv rätt att göra

104 Prop. 104 L (2016–2017), s. 237–243. Bestämmelsen utvärderades i samband med förberedelserna för att genomföra DSM-direktivet i Norge och enligt departementet motsvarar bestämmelsen artikel 18 i direktivet. Två undantag har dock föreslagits införas i 69 §, nämligen ett undantag för avtal som ingåtts av kollektiva förvaltningsorganisationer och ett undantag för datorprogram, se Høringsnotat 22.11.2023, s. 197–198.

105 Lov om avslutning av avtaler, om fuldmagt og om ugyldige viljeserklæringer, LOV-1918-05-31-4.

106 Prop. 104 L (2016–2017), s. 238 och 369.

107 Ot.prp. nr. 15 (1994–95), s. 101–104 och prop. 54 L (2013–2014), s. 27.

verket tillgängligt för allmänheten. Uppsägelsefristen skulle vara ett år. Bestämmelsen skulle inte kunna avvika från genom avtal, med undantag för tidsfristen. Vidare skulle bestämmelsen inte gälla för anställningsförhållanden eller datorprogram. Flera remissinstanser motsatte sig förslaget eftersom de ansåg att bestämmelsen skulle utgöra ett onödigt ingrepp i avtalsfriheten. Departementet valde att inte föra förslaget vidare eftersom det i remissvaren hade kommit fram många väsentliga argument mot införandet av en generell bestämmelse om utnyttjandeplikt, speciellt i fråga om audiovisuella produktioner och andra produktioner med många involverade parter och lång produktionsprocess. Departementet övervägde också att göra bestämmelsen avvislig, men kom fram till att detta inte var befogat med hänsyn till bestämmelsens begränsade betydelse i praktiken samt kritiken mot förslaget som helhet.¹⁰⁸

Ett annat förslag som inte genomfördes handlade om att införa en så kallad arbetsgivarregel i upphovsrättslagen med avseende på upphovsrätten till verk som skapas i ett anställningsförhållande. Departementet ansåg att det var ändamålsenligt att införa en bestämmelse i lag för att faktiskt ge uttryck för gällande rätt. I propositionen föreslogs att arbetsgivarregeln skulle tas in i 71 § i den nya upphovsrättslagen med följande lydelse:

§ 71 Åndsverk skapt i arbeidsforhold mv.

Opphavsrett til åndsverk som er skapt av en arbeidstaker går over til arbeidsgiveren i den utstrekning arbeidsforholdet forutsetter at det skapes åndsverk, og slik overgang er nødvendig og rimelig for at arbeidsforholdet skal nå sitt formål. Det samme gjelder adgang til endring av verket og videreoverdragelse av retten. Bestemmelsene i første og andre punktum gjelder ikke rettigheter etter § 5 eller der annet er avtalt.

Bestemmelsen i første ledd gjelder tilsvarende i oppdragsforhold, og i lignende tilknytningsforhold hvor verket skapes på bestilling og opphaveren er uten økonomisk risiko for resultatet av det som skapes.

For opphavsrett til datamaskinprogram skapt i arbeidsforhold gjelder § 72.¹⁰⁹

108 Prop. 104 L (2016–2017), s. 247–250. Ett nytt förslag har lagts fram i samband med lagberedningen för genomförande av artikel 22 i DSM-direktivet, se Høringsnotat 22.11.2023, s. 242–249.

109 Prop. 104 L (2016–2017), s. 255 och 369.

Vid behandlingen av propositionen i Stortinget beslutade familje- och kulturkommittén att inte föra förslaget om arbetsgivarregeln vidare. I synnerhet konstnärsorganisationer hade riktat kraftig kritik mot förslaget och uttryckt oro över att bestämmelsen skulle leda till att konstnärer mister rätten att äga sina egna verk. Flera remissinstanser hade lyft fram att upphovsrätt bör övergå genom avtal och att bestämmelsen skulle kunna medföra att parterna i mindre grad reglerar rättighetsfrågor genom avtal. Upphovspersonernas förhandlingsposition befarades försvagas om bestämmelsen införs, vilket skulle medföra att de pressas att överlåta rättigheter i en omfattning som inte motsvarar upphovspersonernas önskemål.¹¹⁰

3.2 Aktuella frågor

De senaste ändringarna i upphovsrättslagen har i stor utsträckning föranletts av anpassning till och genomförande av EU-lagstiftning och internationella överenskommelser.¹¹¹ För tillfället pågår arbete med att bland annat genomföra DSM-direktivet och Netcab-direktivet. Kultur- och jämställdhetsdepartementet lade fram ett förslag den 22 november 2023 och tidsfristen för remissvar gick ut i mars 2024.¹¹²

I förslaget diskuterades utöver de ändringar som har direkt samband med genomförandet av direktiven och förberedelse till att tillträda Wipofördragen WCT och WPPT även ett generellt parodiundantag. Departementet ansåg att med hänsyn till de olika lösningarna i de nordiska länderna finns det inte skäl att införa en allmän inskränkingsbestämmelse om parodier, karikatyrer och pastischer, utan endast en bestämmelse vars tillämpningsområde uppfyller kraven enligt artikel 17 i DSM-direktivet. Departementet påpekade dock att klassikerskyddet enligt 108 § i upphovsrättslagen också bör gälla för tillgängliggörande av innehåll via delningstjänster, fastän detta faller utanför tillämpningsområdet för artikel 17 i DSM-direktivet.¹¹³

110 Innst. 258 L (2017–2018), s. 7.

111 Prop. 97 S (2017–2018) och prop. 53 L (2020–2021) om kollektiv förvaltning av upphovsrätt; prop. 10 LS (2018–2019) om genomförande av portabilitetsförordningen (EU) 2017/1128; prop. 115 LS (2020–2021) om ratificering av Marrakechavtalet och genomförande av direktiv (EU) 2017/1564.

112 Høringsnotat 22.11.2023.

113 Høringsnotat 22.11.2023, s. 181–185. Observera tidpunkten för förslaget, endast Finland hade infört ett generellt parodiundantag i upphovsrättslagen, medan i Sverige publicerades SOU 2024:4 i januari 2024 och i Danmark infördes det generella parodiundantaget i upphovsrättslagen i juli 2024. Inget förslag till genomförande av DSM-direktivet har ännu lagts fram i Island.

En annan fråga som diskuterades i förslaget var Vederlagsnemndas behörighet. Nämnden föreslogs få ett nytt namn, Opphavsrettsnemnda. Utöver behörighet att handlägga tvister inom ramen för alternativ tvistlösning, som DSM-direktivet och Netcab-direktivet förutsätter, föreslogs Opphavsrettsnemnda kunna handlägga tvister om rimligt vederlag vid överlåtelse av upphovsrätt enligt 69 § i upphovsrättslagen samt tvister om licensvillkor och användares rapporteringsskyldighet enligt 28 § respektive 31 § i lagen om kollektiv förvaltning av upphovsrätt (Lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv., LOV-2021-05-28-49). För att göra regleringen mer enhetlig föreslogs att närmare bestämmelserna om nämndens verksamhet, vilka ingår i ett reglemente till upphovsrättslagen (Forskrift til åndsverkloven, FOR-2021-08-26-2608), tas in i ett särskilt kapitel i reglementet. Ytterligare föreslogs att särskilda regler som anknyter till de föreslagna tvistlösningsbestämmelserna i upphovsrättslagen och lagen om kollektiv förvaltning av upphovsrätt tas in i ett separat kapitel i reglementet.¹¹⁴

En föreslagen ändring som rent nationella behov föranlett handlar om förhållandet mellan behandling i förlikningsrådet enligt 6-2 § i lagen om medling och rättegång i civila tvister (Lov om mekling og rettergang i sivile tvister, "tvisteloven", LOV-2005-06-17-90) och Oslo tingretts exklusiva behörighet i civila mål om intrång och andra överträdelser enligt 85 § i upphovsrättslagen. Bestämmelsen om exklusivt forum infördes i samband med att den nya upphovsrättslagen stiftades och en motsvarande bestämmelse togs in i 54 § i lagen om kollektiv förvaltning av upphovsrätt, men i förarbetena gavs ingen vägledning om förhållandet till behandling i förlikningsrådet före eventuell domstolsbehandling. Detta har gett upphov till tolkningstvivel i rättspraxis: Oslo tingrett hänvisade vissa mål om otillåten publicering av fotografier till behandling i förlikningsrådet, men Borgarting lagmannsrett upphävde hänvisningsbesluten och hänvisade målen tillbaka till Oslo tingrett med motiveringen att det inte finns ett krav på förlikningsrådsbehandling i mål som grundar sig på upphovsrättslagen. Borgarting lagmannsrett påpekade även behovet av ett klagörande i lag. Därför föreslog departementet ett tillägg till 6-2 § första stycket bokstav c i tvistlagen att förlikningsrådet inte är behörigt att behandla tvister som grundar sig på upphovsrättslagen eller lagen om kollektiv förvaltning av upphovsrätt. Motiveringen var att sådana tvister förutsätter specialkompetens och samma undantagsregel gäller för övriga immaterialrätter.¹¹⁵

¹¹⁴ Høringsnotat 22.11.2023, s. 270–274.

¹¹⁵ Høringsnotat 22.11.2023, s. 317–318 med hänvisning till Borgarting lagmannsretts beslut 30.3.2022 i mål 21-177744ASK-BORG/04, varmed Oslo tingretts beslut 29.10.2021 i mål 21-151897TVI-TOSL/04 upphävdes.

4 Danmark

4.1 Totalreform av upphovsrättslagen

Åren 1981–1990 utarbetades i Danmark sju delbetänkanden och ett slutbetänkande vilka resulterade i ett samlat lagförslag som först lades fram år 1994 och sedan igen år 1995 eftersom behandlingen inte hann genomföras som planerat. Reformen innebar att 1961 års upphovsrättslag upphävdes och ersattes med en ny upphovsrättslag som trädde i kraft den 1 juli 1995 (lov nr. 395 af 14.6.1995).¹¹⁶ Huvudsyftet med reformen var att skapa en systematisk och modern upphovsrättslagstiftning med hänsyn till den senaste utvecklingen i EU.¹¹⁷

Den nya upphovsrättslagen fick ett kortare namn (Lov om ophavsret) än 1961 års lag (Lov om ophavsretten til litterære og kunstneriske værker). Uppbyggnaden med löpande paragrafnumrering oberoende av kapitelindelningen motsvarar i stort sett den tidigare lagens uppbyggnad. Dock gjordes vissa redaktionella och språkliga förändringar i enskilda bestämmelser. Exempelvis i 1 § 1 stycket ersattes "beskrivende fremstilling" med "faglitterær fremstilling" för att skilja facklitterära framställningar från verk av beskrivande art som skyddas enligt 1 § 2 stycket.¹¹⁸ Vidare i 4 § 1 stycket ersattes "originalværket" med "det oprindelige værk" för att originalitetsbeteckningen ansågs kunna leda till missförstånd om verkshöjdskravet; samma krav gäller alltså för verk som omfattas av 4 § som för andra verk. Likaså i 4 § 2 stycket ersattes "det benyttede værk" med "det oprindelige værk".¹¹⁹

En av de centrala ändringarna var att fotografilagen upphävdes och skyddet för fotografier inkorporerades i den nya upphovsrättslagen. Detta innebar att fotografers rättsskydd stärktes efter att det i flera års tid hade riktats kritik mot det bristfälliga skyddet för konstnärliga fotografier och den alltför korta skyddstiden. Förutom

116 Lagförslaget baserades på följande betänkanden: Licenskonstruktioner og fotokopiering (bet. nr. 912/1981), Båndafgifter – sanktioner – påtale (bet. nr. 944/1982), Beskyttelse af kunstneriske præstationer (bet. nr. 962/1982), Film- og videogramspørgsmål (bet. nr. 1000/1984), Ophavsretligt biblioteksvederlag (bet. nr. 1038/1985), Billedret (bet. nr. 1063/1986), Ophavsret og EDB (bet. nr. 1064/1986), Revision af ophavsretslovgivningen (bet. nr. 1197/1990).

117 Lovforslag 1994/1 L 119, 18.1.1995, s. 1327.

118 Lovforslag 1994/1 L 119, 18.1.1995, s. 1332.

119 Lovforslag 1994/1 L 119, 18.1.1995, s. 1335.

erkännande av skydd för fotografiska verk enligt 1 § respektive fotografiska bilder (närstående rättighet för fotografer) enligt 70 § inverkade ändringen även på ägarförhållandet i fråga om beställda porträttbilder så att det enligt 60 § är upphovspersonen och inte beställaren som innehar rättigheterna. Dock krävs samtycke av beställaren för att utöva dessa.¹²⁰

Likaså stärktes den rättsliga ställningen för bildkonstnärer i och med att deras rättigheter fick karaktären av ensamrätter. Detta kom till uttryck i bestämmelserna om återgivning av konstverk. I fråga om bildcitat enligt 23 § utmönstrades den tidigare bestämmelsen om fritt utnyttjande mot vederlag, med andra ord ersattes tvångslicensen med en ensamrätt. I detaljmotiveringen till bestämmelsen påpekades att uttrycket "omfang", som även finns i den allmänna citatbestämmelsen i 22 §, i detta sammanhang avser antalet konstverk i stället för omfattningen av det enskilda verket, eftersom konstverk som omfattas av 23 § 1 stycket i allmänhet endast kan återges i helhet.¹²¹ På motsvarande sätt ändrades panoramaundantaget i 24 § 2 stycket så att tvångslicensen vid utnyttjande i förvärvssyfte ersattes med en ensamrätt. Upphovsrättskommittén ville gå ännu längre och föreslog att ensamrätten skulle omfatta all återgivning där konstverket utgör huvudmotivet oavsett syfte. Kulturministeriet ansåg dock att en reglering som innebär att upphovspersonens samtycke krävs även för icke-förvärvsmässig återgivning skulle bli alltför betungande för användarna. Följaktligen kan konstverk fritt återges när de är stadigvarande placerade på eller vid en plats eller väg som är tillgänglig för allmänheten, förutsatt att återgivningen inte sker i förvärvssyfte om konstverket utgör huvudmotivet.¹²²

Även utövande konstnärer och framställare av ljud- och bildupptagningar fick en bättre rättslig ställning. För utövande konstnärer blev de praktiska konsekvenserna av ändringarna i 65 § 1 och 2 stycket i upphovsrättslagen att offentliggöranderätten stärktes i och med att utövande konstnärer fick på samma sätt som upphovspersoner rätt att bestämma om och på vilka villkor deras framföranden första gången görs tillgängliga för allmänheten. Vidare fick utövande konstnärer ensamrätt i fråga om spridning av exemplar av ljud- eller bildupptagningar till allmänheten. Liknande ändringar gjordes i 66 och 67 § som föreskriver om rättigheter för framställare av ljud- respektive bildupptagningar. Vidare preciserades hänvisningarna för att Kulturministeriet ansåg att det uttryckligen behöver framgå av lagtexten vilka bestämmelser som är tillämpliga på vad.¹²³

120 Lovforslag 1994/1 L 119, 18.1.1995, s. 1332–1333 och 1386–1388.

121 Lovforslag 1994/1 L 119, 18.1.1995, s. 1355–1356.

122 Lovforslag 1994/1 L 119, 18.1.1995, s. 1359.

123 Lovforslag 1994/1 L 119, 18.1.1995, s. 1391–1400.

Nya bestämmelser om avtalslicenser infördes för bland annat fotokopiering i näringsverksamhet och för upptagning av radio- och televisionsutsändningar för användning inom undervisning.¹²⁴ I 52 § i upphovsrättslagen infördes bestämmelser om medling som omfattar avtalslicenstvister. I valet mellan medling och skiljeförfarande ansåg Upphovsrättskommittén att medling är en mindre ingripande lösning och erfarenheter från den kollektiva arbetsrätten har visat att medling är ett ändamålsenligt instrument för att lösa intressekonflikter. Kulturministeriet godkände de generella övervägandena om inrättandet av ett upphovsrättsligt medlingsinstitut i samband med ingående av avtal med licensverkan.¹²⁵

I fråga om inskränkningar kan nämnas att en precisering gjordes så att bestämmelsen om exemplarframställning för privat bruk i 12 § i upphovsrättslagen endast gäller för fysiska personer och inte för juridiska personer, på samma sätt som i övriga nordiska länder.¹²⁶ Samtidigt infördes i 12 § 2 stycket ett generellt förbud mot att i digital form framställa exemplar för privat bruk när exemplarframställningen sker på basis av en återgivning av verket i digitaliserad form. Förbudet gällde alltså kopiering från digital till digital form.¹²⁷ Genom en lagändring år 2001 (lov nr. 472 af 7.6.2001) upphävdes förbudet på så sätt att det blev tillåtet att framställa ett begränsat antal exemplar av andra verk än datorprogram och databaser i digital form för privat bruk i ett hushåll. Orsaken till ändringen var privatpersoners ökade användning av internet och andra digitala medier.¹²⁸

En ändring som föreslogs men som inte genomfördes handlade om ordalydelsen av den allmänna citatregeln i 22 § i upphovsrättslagen. Upphovsrättskommittén hade föreslagit en omformulering som innebar att det skulle vara tillåtet att citera "i överensstemmelse med god skik, dog kun i det omfang, som formålet nødvendiggør". Syftet var att göra tolkningen av citatregeln mer strikt genom att precisera att det endast är begränsade utdrag ur verk som typiskt sett kan anses vara tillåtna citat. Kulturministeriet höll dock inte med, utan ansåg att avgränsningsproblem inte kan lösas genom en omformulering. Dessutom framhöll Kulturministeriet att citatregeln är en rättslig standard som måste vara generellt formulerad och bedömningen av vad som utgör ett tillåtet citat överläts till domstolarna som på ett smidigt sätt kan ta hänsyn till den tekniska och den samhälleliga utvecklingen. Därtill beaktades att inga andra nordiska länder hade planer på att ändra citatregeln. Följaktligen behövs

124 Lovforslag 1994/1 L 119, 18.1.1995, s. 1328.

125 Lovforslag 1994/1 L 119, 18.1.1995, s. 1377–1378.

126 Lovforslag 1994/1 L 119, 18.1.1995, s. 1337.

127 Lovforslag 1994/1 L 119, 18.1.1995, s. 1339.

128 Lovforslag 2000/1 L 141, 10.1.2001, avsnitt 2.1.

formuleringen att citering är tillåtet ”i overensstemmelse med god skik og i det omfang, som betinges af formålet”. Inga ändringar gjordes heller när infosocdirektivet genomfördes i dansk rätt år 2002 (lov nr.1051 af 17.12.2002).¹²⁹

Ett annat övervägande som inte blev verklighet handlade om kollisionsbestämmelserna i 10 § i upphovsrättslagen. Kulturministeriet övervägde att införa en bestämmelse om att skydd enligt dåvarande lag om nyttighetsmodeller (Lov om brugsmodeller, lov nr. 130 af 26.2.1992) inte utesluter upphovsrätt. Eftersom nyttighetsmodeller skyddar tekniska egenskaper ansågs det vara så sällan som överlappningar mellan de båda lagarna förekommer att en specifik lagbestämmelse vore överflödig.¹³⁰

4.2 Översyn av bestämmelserna om upphovsrättens övergång

4.2.1 Kommittébetänkande

Såväl i samband med totalreformen år 1995 som vid genomförandet av infosocdirektivet år 2002 hade det framförts åsikter för och emot ett eventuellt införande av en generell bestämmelse om att upphovsrätten övergår till arbetsgivaren i ett anställningsförhållande. Följaktligen beslutade kulturministern att tillsätta en kommitté i början av år 2003 för att se över bestämmelserna om upphovsrättens övergång i 3 kap. i upphovsrättslagen. Kommitténs uppdrag innefattade att beskriva omständigheterna och belysa rättsställningen i andra länder vid överlåtelse av rättigheter från upphovspersoner och utövande konstnärer till producenter och utgivare inom ramen för ett anställningsförhållande.¹³¹

De särskilda frågor som kommittén skulle ta ställning till var a) om en arbetsgivarregel bör införas antingen generellt eller för utvalda områden, b) om regler bör införas för att skydda upphovspersoner och utövande konstnärer mot oskäligen avtal, såsom regler om ett oöverlåtbart krav på rimlig ersättning och fastställande av

129 Lovforslag 1994/1 L 119, 18.1.1995, s. 1354–1355 och lovforslag 2002/1 L 19, 2.10.2002. Jämför även med den danska översättningen av artikel 5.3 d i infosocdirektivet där formuleringen lyder ”i overensstemmelse med god skik og med hensyn til deres omfang ikke går ud over, hvad det særlige formål berettiger til”.

130 Lovforslag 1994/1 L 119, 18.1.1995, s. 1336. Av de nordiska länderna är det endast Danmark och Finland som beviljar skydd för nyttighetsmodeller.

131 Betænkning 1480/2006, s. 13.

sådan, c) om 54 och 55 § i upphovsrättslagen bör ändras i bemärkelsen om bestämmelserna ska vara helt eller delvis oavvisliga och om villkoren för återgångs rätt ska mildras eller skärpas, d) om 56 § 1 stycket i upphovsrättslagen bör ändras så att möjligheten till ändring av ett överlåtet verk utvidgas, och e) om bestämmelserna i 58 § i upphovsrättslagen bör utvidgas till att också omfatta utövande konstnärer och till att gälla för alla verkskategorier. Dessutom skulle kommittén bedöma användningen av standardavtal.¹³²

Kommitténs uppdrag slutfördes i oktober år 2006. Kommittén överlämnade inget gemensamt förslag till lagändringar, utan i betänkandet redogjordes huvudsakligen för bedömningar och förslag av två parter: Ophavsretligt Forum och Samrådet for Ophavsret. Bedömningarna gjordes både om det upphovsrättsliga området i allmänhet och branschspecifikt.¹³³

I fråga om en generell arbetsgivarregel föreslog Ophavsretligt Forum att en sådan införs i 3 kap. i upphovsrättslagen med följande lydelse:

Ophavsretten til værker, der er frembragt af en arbejdstager under udførelsen af dennes arbejde eller efter arbejdsgiverens anvisninger, overgår til arbejdsgiveren.

Den gällande 59 § i upphovsrättslagen om upphovsrätten till datorprogram som skapats i ett anställningsförhållande ansågs kunna behållas som en *lex specialis*-regel. Den generella arbetsgivarregeln skulle inte omfatta de ideella rättigheterna som följer av 3 § i upphovsrättslagen. Med stöd av den generella arbetsgivarregeln skulle arbetsgivaren vara berättigad att överlåta rättigheterna till tredje part. Syftet med förslaget var att undanröja ett missförhållande som Ophavsretligt Forum ansåg att rådde i media- och kulturbranschen då utgivare och producenter kom i kläm i förhållande till upphovspersoner som förhandlingsmässigt kan utnyttja sin kombinerade position som anställda och rättighetshavare.¹³⁴

Samrådet for Ophavsret ansåg däremot att det inte fanns behov av en generell arbetsgivarregel. Enligt rådets uppfattning bidrog det gällande rättsläget till innehåll av god kvalitet och en hög etisk standard. Rådet ansåg att det inte fanns tecken på att rättsläget skulle påverka konkurrensen negativt eller blockera mediautvecklingen. Om en generell arbetsgivarregel infördes skulle detta leda till kaos

132 Betänkning 1480/2006, s. 14.

133 Betänkning 1480/2006, s. 16–17.

134 Betänkning 1480/2006, s. 43–46.

i avtalsförhandlingar och intressekonflikter mellan arbetsgivare och rättighets-
havare. Därtill skulle den nordiska rättsenigheten på det upphovsrättsliga områ-
det splittras, eftersom den föreslagna arbetsgivarregeln stred mot de nordiska
avtalstraditionerna.¹³⁵

I fråga om att skydda upphovspersoner och utövande konstnärer mot oskäligen avtal
föreslog Samrådet for Ophavsret att bestämmelser skulle införas med motiveringen
att dåvarande skydd för upphovspersoner i avtalssituationer inte var tillräckligt pre-
cist och adekvat. Inspiration hämtades delvis från tysk rätt. Enligt förslaget skulle en
generell bestämmelse införas som preciserar att utnyttjande av ett upphovsrätts-
ligt verk normalt förutsätter att skälig ersättning som står i proportion till verkets
värde betalas till upphovspersonen. Dessutom föreslogs mer specifika bestämmel-
ser om möjlighet att kräva skriftligt avtal, skälig ersättning, bästsäljarregel, tolkning
och kontroll av avtal, oavvislighet och ogiltighet. Ophavsretligt Forum ansåg att de
föreslagna bestämmelserna bland annat utgjorde en onödig och oändamålsenlig
kopiering av det tyska systemet.¹³⁶

Specifikt i fråga om tolkning av avtal föreslog Samrådet for Ophavsret att en preci-
sering skulle tas in i 53 § i upphovsrättslagen enligt följande:

Stk. 1. En aftale, hvorved ophavsmanden har overdraget en ret til at udnytte
værket skal fortolkes indskrænkende og til fordel for ophavsmanden.

Stk. 2. En overdragelse omfatter ikke udnyttelsesformer, som ikke er nævnt
udtrykkeligt og konkret i aftalen.

Motiveringen var att den så kallade specialitetsprincipen som i allmänhet har inne-
burit en restriktiv tolkning till fördel för upphovspersonen bör uttryckligen regle-
ras i lag, så att det fastslås att alla avtal – också uttryckliga avtal om en fullständig
överlåtelse – ska tolkas restriktivt. Fastän behovet av avtalstolkning minskar om
standardavtal blir vanligare, så finns det ändå behov av en tolkningsregel som
skyddar upphovspersonen mot omfattande och breda rättighetsöverlåtelser samt
som generellt innebär att rätten till nya utnyttjandeformer tillhör upphovsperso-
nen och inte kan anses ha överlåtit, om detta inte uttryckligen framgår av avtalet.
Enligt Samrådet for Ophavsret kunde utvecklingen i rättspraxis anses ha medfört

¹³⁵ Betänkning 1480/2006, s. 49–52.

¹³⁶ Betänkning 1480/2006, s. 56–59 och 310–311.

att varken specialitetsgrundsatsen i 53 § 3 stycket i upphovsrättslagen eller den icke-lagstadgade specialitetsprincipen säkerställer en restriktiv tolkning av avtal till fördel för upphovspersonen.¹³⁷

Ophavsretligt Forum ansåg däremot att det inte fanns ett dokumenterat behov av att införa en regel om restriktiv avtalstolkning. Enligt Ophavsretligt Forum fyller bestämmelsen i 53 § sitt syfte generellt, eftersom bestämmelsen tillsammans med specialitetsgrundsatsen medför att bevisbördan läggs på mottagaren i fråga om att mottagaren genom överlåtelsen har fått de nödvändiga rättigheterna för mottagarens utnyttjande av verket. Dessutom ansåg Ophavsretligt Forum att den föreslagna regeln skulle innebära ett omfattande och oändamålsenligt ingrepp i avtalsfriheten.¹³⁸

När det gällde bestämmelserna i dåvarande 54 och 55 § i upphovsrättslagen föreslog Samrådet for Ophavsret att dessa skulle göras oavvisliga. Bestämmelserna i 54 § gäller fortsättningsvis i dag upphävande av överlåtelseavtal och återgång av överlåtna rättigheter, inklusive både specificerade och ospecificerade utnyttjandeformer, som mottagaren inte har utnyttjat inom en tidsfrist, med andra ord en utnyttjandeplikt för mottagaren. I dåvarande 55 § föreskrevs att upphovspersonen kunde säga upp överlåtelsen för ospecificerade utnyttjandeformer, om inte mottagaren påbörjat utnyttjandet av verket inom tre år från att upphovspersonen fullgjort sin del av avtalet. Syftet med 55 § var att undvika att mottagaren förhindrar utnyttjandeformer som mottagaren själv inte har för avsikt att ta i bruk. Samrådet for Ophavsret ansåg att skyddet som dessa bestämmelser skulle ge – främst åt upphovspersoner, men även åt samhällets allmänna intresse av att verk och prestationer utnyttjas och är tillgängliga – inte fungerade i praktiken eftersom upphovspersoner och utövande konstnärer pressades att ingå avtal som innebar att rätten till detta skydd avsades. Situationen påstods vara problematisk speciellt i musikbranschen.¹³⁹

Ophavsretligt Forum motsatte sig en skärpning av bestämmelserna i 54 och 55 § i upphovsrättslagen med motiveringen att detta skulle innebära ett onödigt och oändamålsenligt ingrepp i avtalsfriheten. Att rätten som följer av bestämmelserna avsagts i stor omfattning i avtal inom vissa branscher innebar inte enligt Ophavsretligt Forum att bestämmelserna behöver skärpas och skyddet göras oavvisligt.¹⁴⁰

137 Betänkning 1480/2006, s. 334.

138 Betänkning 1480/2006, s. 335.

139 Betänkning 1480/2006, s. 336–337 och 340.

140 Betänkning 1480/2006, s. 65 och 342.

I fråga om ändring av överlåtna verk föreslog Samrådet for Ophavsret att i 56 § i upphovsrättslagen ska ett krav på konkretisering ställas. Detta skulle innebära att i samband med klausuler om ändring av verket, utöver sedvanliga eller omedelbart förutsatta ändringar, ska det konkretiseras vilka ändringar det rör sig om och syftet med dessa. Bestämmelserna i 56 § i upphovsrättslagen skulle fortsättningsvis tillämpas på alla typer av upphovsrättsliga avtal, såväl enskilda som kollektiva, och kunna frångås genom avtal. Samrådet for Ophavsret lyfte fram den problematiska tendensen med amerikanskinspirerade kontraktsformulär där mottagaren rutinemässigt förbehåller sig rätten att ändra verket, utan att ange vilka ändringar och behov det rör sig om.¹⁴¹

Ophavsretligt Forum ansåg att det inte fanns behov av att införa ett konkretiseringskrav, eftersom det i praktiken vid tidpunkten för ingående av avtalet kan vara omöjligt att konkretisera vilka mer omfattande ändringar mottagaren önskar göra. Vidare ansåg Ophavsretligt Forum att 56 § i upphovsrättslagen inte ska tillämpas på kollektiva avtal som förhandlats fram mellan två organisationer, eftersom för sådana avtal bör inte andra skyddsregler än de sedvanliga avtalsrättsliga skyddsreglerna gälla.¹⁴²

Vad gällde frågan om huruvida den så kallade filmförmodansregeln i 58 § i upphovsrättslagen bör utvidgas till att omfatta också utövande konstnärer och fler verkskategorier argumenterade Ophavsretligt Forum för en utvidgning, medan Samrådet for Ophavsret motsatte sig en sådan. Regeln baserar sig på artikel 14 bis i Bernkonventionen och innebär att vid avtal om att medverka vid en filminspelning kan upphovspersonen inte motsätta sig vissa utnyttjandeformer som anges i 58 §. Enligt Ophavsretligt Forum var det oändamålsenligt och omodernt att lagen inte innehöll en deklaratorisk regel om förhållandet mellan producenten och de som medverkar i produktionen, såväl frilansare som anställda. Vidare ansåg Ophavsretligt Forum att regeln skulle utvidgas till att omfatta sceniska verk. Ophavsretligt Forum föreslog följande lydelse:

En aftale om at medvirke ved frembringelsen af et sceneværk eller et filmværk indebærer, at ophavsrettighederne til den medvirkendes bidrag overgår til producenten, der herved har eneret til at råde over værket som anført i § 2.

Stk. 2. Bestemmelsen i stk. 1 finder ikke anvendelse på allerede eksisterende værker.

141 Betænkning 1480/2006, s. 355.

142 Betænkning 1480/2006, s. 356.

Samrådet for Ophavsret ansåg att en utvidgning inte var befogad, med hänvisning till Kulturministeriets uttalande om liknande förslag i samband med totalreformen år 1995 och en lagändring år 1997. Kulturministeriet hade bland annat framfört att de senaste åren har den lagstiftningsmässiga linjen inom upphovsrätten varit att förmodansregler som innebär att rättigheter överförs från upphovspersoner och utövande konstnärer till producenter inte bör finnas i dansk upphovsrättslagstiftning, om inte internationella förpliktelser på området klart fordrar sådana regler.¹⁴³

I fråga om standardavtal (*agreed documents*) ansåg Samrådet for Ophavsret att en incitamentsstruktur för sådana ska uppställas i lagstiftningen. Standardavtalens innehåll ska dock inte fastställas i lag, utan lagstiftningen ska uppmana organisationer att reglera deras respektive område på ett ändamålsenligt sätt. Enligt Samrådet for Ophavsret ger standardavtal flera fördelar på området: ingåendet av avtal rationaliseras, olikheten i styrkeförhållandet mellan avtalsparterna finns inte i lika hög grad på kollektiv nivå, avtalens legitimitet säkerställs genom att formuleringen överläts till organisationer som är representativa på området samt standardavtalen kan fungera som måttstock i rättstillämpningen.¹⁴⁴

Ophavsretligt Forum ansåg att det inte fanns något behov av lagstiftning om standardavtal. Det har framgått av rättspraxis att existensen av och innehållet i standardavtal är av väsentlig betydelse för domstolarnas bedömning av avtalsförhållanden. Avvikelser som är oskäliga kan åsidosättas med stöd av 36 § i avtalslagen¹⁴⁵. Detta utgör ett naturligt incitament för organisationer att få till stånd standardavtal genom förhandlingar. Lagstiftning om exempelvis minimumbestämmelser i standardavtal skulle ödelägga en dynamisk avtalsutveckling med hänsyn till den snabba teknologiska utvecklingen och tillhörande avtalspraxis.¹⁴⁶

4.2.2 Lagändringar

I januari år 2008 överlämnade kulturministern ett lagförslag som innebar att delar av betänkandet nr 1480/2006 om 3 kap. i upphovsrättslagen genomfördes. Syftet med ändringslagen var att göra det lättare att ingå avtal om utnyttjande av upphovsrättigheter, speciellt i förhållande till digitalisering och förmedling av kulturarv.

143 Betänkning 1480/2006, s. 363–370.

144 Betänkning 1480/2006, s. 309–310.

145 Lov om aftaler og andre retshandler på formuerettens område, LBK nr. 193 af 2.3.2016, senast ändrad genom lov nr. 2158 af 27.11.2021.

146 Betänkning 1480/2006, s. 330–331.

Det hade nämligen förekommit problem med att klarera rättigheter i samband med massutnyttjande av verk, eftersom de enskilda rättighetshavarorganisationerna endast kunde ingå avtal på vägnar av egna medlemmar. Det kunde således vara svårt att identifiera alla upphovspersoner till verk som finns i kulturinstitutionernas samlingar. Följaktligen innefattade ändringslagen en utvidgning av avtalslicensmöjligheterna på så vis att en generell möjlighet att ingå avtal med licensverkan infördes. Detta innebar att en användare, såsom ett bibliotek, som har ingått avtal om viss användning av en bestämd typ av verk med en organisation som omfattar en väsentlig del av upphovspersonerna till denna typ av verk, fick enligt lagen rätt att utnyttja andra verk av samma typ och på samma sätt.¹⁴⁷

De delar av betänkandet nr 1480/2006 som behandlades i lagförslaget var de föreslagna ändringarna av 54 och 55 § i upphovsrättslagen. Mot bakgrunden av vad Samråd för Ophavsret framfört i betänkandet ansåg Kulturministeriet att det var problematiskt att det fanns en fast avtalspraxis om att avvika från bestämmelserna, vilket innebar att i verkligheten var mottagaren inte bunden av den utnyttjandeplikt som följer av bestämmelserna. Mottagaren kunde således själv avgöra om ett verk ska utnyttjas och om endast vissa av utnyttjandemöjligheterna ska användas. Detta var inte i harmoni med lagstiftarens avsikt vid införandet av 54 och 55 §. Kulturministeriet ansåg därmed att det fanns ett behov av att införa en oavvislig plikt för mottagaren att utnyttja överlåtna upphovsrättigheter. Målet var att säkerställa att överlåtna rättigheter faktiskt utnyttjas och därigenom skydda upphovspersonen. Dock var det inte ett mål i sig att rättigheterna återgår till upphovspersonen.¹⁴⁸

Kulturministeriet övervägde också om det var ändamålsenligt med två olika bestämmelser med två olika tidsfrister som reglerar utnyttjandeplikten. Med hänsyn till önskemål om regelförenkling bedömde Kulturministeriet att bestämmelserna kunde slås ihop till en enda bestämmelse med en tidsfrist på tre år som föreföll vara en rimlig avvägning mellan de olika intressena på området. Kulturministeriet beaktade dock att beroende på situationen kan en tidsfrist på tre år i praktiken vara alltför lång eller kort, således ansåg Kulturministeriet att tidsfristen kan frångås genom avtal fastän bestämmelsen om utnyttjandeplikt i övrigt görs oavvislig.¹⁴⁹ Lagförslaget resulterade alltså i att 54 § ändrades till att föreskriva en oavvislig utnyttjandeplikt vid överlåtelse av upphovsrättigheter med en tidsfrist som parterna kan frångå genom avtal, medan dåvarande 55 § upphävdes (lov nr. 231 af 8.4.2008).

147 Lovförslag 2007/2 L 58, 1. Indledning.

148 Lovförslag 2007/2 L 58, 2.2.4. Kulturministeriets övervejelser og forslag.

149 Lovförslag 2007/2 L 58, 2.2.4. Kulturministeriets overvejelser og forslag.

I samband med genomförandet av artikel 22 i DSM-direktivet (lov nr. 680 af 6.6.2023) ändrades 54 § igen så att den numera lyder:

§ 54. Erhververen har pligt til at udnytte de overdragne rettigheder. Ophavsmanden kan bringe en aftale på et eksklusivt grundlag til ophør med 6 måneders varsel, i det omfang udnyttelsen ikke er iværksat inden rimelig tid efter det tidspunkt, hvor aftalen er opfyldt fra ophavsmandens side. Dette gælder dog ikke, hvis udnyttelsen iværksættes inden varslets udløb.

Stk. 2. Stk. 1 kan ikke fraviges, medmindre dette følger af en kollektivt forhandlet aftale. Stk. 1 finder ikke anvendelse ved overdragelse af ophavsretten til værker i form af edb-programmer.

Tidsfristen för utnyttjande ändrades således från tre år till rimlig tid. Formuleringen innebär att det ska göras en konkret bedömning av vad som är rimlig tid. Kulturministeriet ansåg att tidsramarna behöver kunna tolkas dynamiskt och därmed följa den snabba utvecklingen inom upphovsrätten och digitaliseringen. Eftersom det finns många olika sektorer och former av rättighetsöverlåtelser behöver en konkret avvägning göras med hänsyn till de specifika hänsyn som gäller sektorn i fråga. Vidare genom ändringen av 54 § 2 stycket som innebär att avvikelser från bestämmelsen i 1 stycket bara kan göras genom kollektivt förhandlade avtal ges en möjlighet till sektorspecifik avtalsreglering av rimlig tid. På så vis kan branschens parter – som är de som har bäst kunskap om branschen i fråga – fastställa standarder för vad som är rimlig tid och samtidigt säkerställa att standarderna är dynamiska och anpassade till den digitala utvecklingen. Eftersom datorprogram inte omfattas av artikel 22 i DSM-direktivet togs motsvarande undantag in i 54 § 2 stycket.¹⁵⁰

Genomförandet av artikel 18 i DSM-direktivet innebar att en helt ny 55 § infördes i upphovsrättslagen för att säkra bättre villkor för upphovspersoner och utövande konstnärer vid överlåtelse och licensiering av rättigheter. Den nya 55 § lyder:

§ 55. Når ophavsmanden har overdraget ophavsretten helt eller delvis, har ophavsmanden ret til et passende og forholdsmæssigt vederlag for udnyttelse af værket.

Den grundläggande principen i dansk upphovsrätt om avtalsfrihet är fortsättningsvis tillämplig, med de begränsningar som följer av artikel 18 i DSM-direktivet och 55 § i upphovsrättslagen. Följaktligen kan bestämmelsen om lämplig och

150 Lovforslag 2022/2 L 125, 3.5.2023, s. 42–44.

proportionell ersättning anpassas till särdragen i enskilda branscher, vilket understöds av artikel 18.2 i DSM-direktivet vari anges att principen om avtalsfrihet och en skälig avvägning av rättigheter och intressen får beaktas vid genomförandet av principen om lämplig och proportionell ersättning.¹⁵¹

Ytterligare en ersättningsbestämmelse som har nära samband med ovannämnda 55 § togs in i upphovsrättslagen för att genomföra artikel 20 i DSM-direktivet. Om rätt till ytterligare ersättning föreskrivs i en ny 55 b § som lyder:

§ 55 b. Findes der ikke nogen kollektivt forhandlet aftale, der fastsætter en aftalejusteringsordning, der er sammenlignelig med den, der er fastsat efter denne bestemmelse, har ophavsmanden ret til at kræve yderligere passende og rimeligt vederlag fra erhververen, hvis det oprindeligt aftalte vederlag viser sig at være uforholdsmæssig lavt sammenlignet med alle de efterfølgende relevante indtægter som følge af udnyttelsen af værket.

Kultuministeriet ansåg att artikel 20 i DSM-direktivet behövde genomföras i form av en ny bestämmelse i upphovsrättslagen, eftersom direktivbestämmelsen skiljer sig från 36 § i danska avtalslagen i flera avseenden. Dock är förhållandet mellan direktivets krav på att ersättningen ska vara oproportionellt låg och avtalslagens krav på oskälighet inte slutgiltigt klarlagt, utan detta kan förväntas fastslås på basis av EU-praxis. Följaktligen kan 36 § i avtalslagen fortsättningsvis vara tillämplig på upphovsrättsliga avtal parallellt med den nya 55 b § i upphovsrättslagen. Sistnämnda bestämmelse ska betraktas som lex specialis i förhållande till avtalslagen. Den nya 55 b § kompletteras av separata bestämmelser i upphovsrättslagen om Ophavsretslicensnævnets behörighet vid avtalstvister (55 c §) och om oavvislighet respektive begränsningar av tillämpningsområdet (55 d §).¹⁵²

4.3 De senaste ändringarna i upphovsrättslagen

4.3.1 Målsättningar

Den senaste ändringslagen (lov nr. 676 af 11.6.2024) trädde i kraft den 1 juli 2024. Syftet var att modernisera upphovsrättslagen, framför allt reglerna om ingående av avtal om användning av upphovsrättsligt skyddat innehåll på internet, så att den teknologiska utvecklingen bättre avspeglas och en mer välfungerande marknad

¹⁵¹ Lovforslag 2022/2 L 125, 3.5.2023, s. 33.

¹⁵² Lovforslag 2022/2 L 125, 3.5.2023, s. 39–41.

för upphovsrätt skapas. Därigenom säkerställs att det finns goda ramar för och rätt balans uppnås mellan rättighetshavare, användare och medborgare med avseende på tillgången till upphovsrättsligt skyddat innehåll och användning av sådant med hjälp av exempelvis AI, samtidigt som det behöver finnas incitament att skapa nytt innehåll. Vidare genomfördes språkliga ändringar med avseende på könsneutralitet i överensstämmelse med Justitieministeriets riktlinjer om lagkvalitet.¹⁵³

4.3.2 Avtalslicenser och tillgång till medling

I 30 och 33 § i upphovsrättslagen infördes nya bestämmelser om avtalslicens eftersom de dåvarande bestämmelserna inte var anpassade till den mediautveckling och konsumtionsmönster som internet har medfört, såsom streamning. Den teknologiska utvecklingen har skapat bättre möjligheter för att radio- och televisionsföretag i större utsträckning kan använda digitala lösningar. Följaktligen ansåg det danska kulturministeriet att bestämmelserna om avtalslicens i upphovsrättslagen behöver avspegla denna utveckling och utvidga möjligheten till on-demand-användning. De nya bestämmelserna innebär att de möjligheter som Danmarks Radio (DR), TV 2, andra radio- och televisionsföretag och leverantörer av onlineinnehåll har att använda musik i traditionell tv jämföras med deras användning på deras onlineplattformar, vilket gör det enklare att ingå avtal med licensverkan i relation till pre-existerande verk och ljudupptagningar on-demand. Avtalen ingås med en eller flera kollektiva förvaltningsorganisationer som uppfyller kravet på representativitet enligt 50 § 1 och 2 stycket i upphovsrättslagen och som har godkänts av det danska kulturministeriet enligt 50 § 4 stycket i samma lag.¹⁵⁴

Samtidigt ändrades 52 § 1 stycket i upphovsrättslagen för att utöka medlingsmöjligheterna till dels de avtalsförhandlingar som omfattas av de nya bestämmelserna i 30 och 33 §, dels den generella avtalslicensen i 50 § 2 stycket. Kulturministeriet lyfte fram generativ AI och text-och datautvinning som områden där det ofta finns stora internationella aktörer och vid förhandlingar med dessa kan det finnas behov av medling för att formalisera diskussionerna och främja ingående av avtal. Eftersom kärnan i den nordiska avtalslicensmodellen är att säkra att avtal ingås vid massutnyttjande, så är avtalslicens ett möjligt verktyg för klarering av rättigheter

¹⁵³ Lovförslag 2023/1 L 145, 20.3.2024, s. 5–6.

¹⁵⁴ Lovförslag 2023/1 L 145, 20.3.2024, s. 6 och 13–17.

på området i fråga. På så vis säkerställs att användarna har enkel tillgång till rättighetsklarering och att rättighetshavarna får rimlig kompensation för användningen av deras verk.¹⁵⁵

Den utökade tillgången till medling medför dock inte att parterna fråntas möjligheten att låta Ophavsretslicensnævnet avgöra en tvist och utgör inte heller någon inskränkning av Ophavsretslicensnævnets behörighet att medla i tvister som inlett vid nämnden. Tvärtom fick Ophavsretslicensnævnet utökad behörighet att avgöra frågor om huruvida en organisation, som har godkänts enligt 50 § 4 stycket att ingå avtal, ställer orimliga villkor för att ingå avtalen i fråga. Nämnden kan fastställa villkoren inklusive ersättnings storlek.

Vidare ändrades 48 § i upphovsrättslagen så att Ophavsretslicensnævnet också kan avgöra frågor om tariffer och villkor när radio- och televisionsföretag i samarbete med en organisation som är godkänd enligt 50 § 4 stycket ingår gemensamma avtal med användare om utnyttjanden som omfattas av 35 § 4 och 5 stycket. Nämndens behörighet omfattar inte leverantörer av onlinetjänster (dvs. streamningstjänster) eller radio- och televisionsföretag som ingår avtal direkt med användare utan samarbete med de övriga rättighetshavarna. Nämndens avgöranden är inte bindande och därmed utgör bestämmelsen i 48 § 2 stycket inte ett ingrepp i radio- och televisionsföretagens rättigheter.¹⁵⁶

Dessutom fick Ophavsretslicensnævnet behörighet enligt 75 a § 3 stycket i upphovsrättslagen att fastställa villkor för den exemplarframställning som är nödvändig vid offentliga framföranden av musikaliska verk, förutsatt att organisationen också representerar de rättigheter som är föremål för exemplarframställningen. Den utökade behörigheten innebär att Ophavsretslicensnævnet får bedöma hela avtalet med avseende på offentligt framförande av musik, inklusive rätten till exemplarframställning. Kulturministeriet ansåg att ändringen kan möjliggöra en lättare hantering av tvister som rör avtalsvillkor och ersättnings storlek.¹⁵⁷

155 Lovförslag 2023/1 L 145, 20.3.2024, s. 17 och 19–20.

156 Lovförslag 2023/1 L 145, 20.3.2024, s. 17–19.

157 Lovförslag 2023/1 L 145, 20.3.2024, s. 20–21.

4.3.3 Film- och tv-producenters rätt till information

I en ny 67 a § i upphovsrättslagen föreskrivs om att producenter av bildupptagningar har rätt att få viss information från leverantörer av audiovisuella tjänster i informationssamhället. Syftet med bestämmelsen är att säkerställa att också film- och tv-producenter får information om hur deras produktioner utnyttjas. Det ansågs att utöver upphovspersoners rätt till information enligt 55 a § i upphovsrättslagen behövs en särskild bestämmelse till fördel för producenter, eftersom det hade förekommit svårigheter för producenter att få transparent information om antalet streamningar och liknande on demand-användning från leverantörer av audiovisuella tjänster. Producenterna behöver sådan information för att bland annat kunna förmedla den vidare till Det Danske Filminstitut. Dessutom är utgångspunkten att den information som upphovspersoner och utövande konstnärer mottar för användning av deras rättigheter på AV-streamningstjänster ska gå via producenterna. Tvister som hänför sig till den nya 67 a § omfattas av Ophavsretslicensnævnets behörighet.¹⁵⁸

4.3.4 Privata organisationers behandling av personuppgifter

En ny 24 c § togs in i den danska upphovsrättslagen för att komplettera bestämmelserna i dataskyddslagen¹⁵⁹. Sistnämnda lag berättigar inte en privat förening att föra ett varningsregister som innehåller upplysningar om internetadresser till internettjänster som har begått upphovsrättsintrång på internet. Detta hade lett till att Rettighedsalliancen, som är en privat förening som tillvaratar sina medlemmars rättigheter i förhållande till webbplatser med olagligt innehåll, hade fått avslag av Datatilsynet på en ansökan om att föra en lista över adresser till internettjänster som genom dom ansetts vara olagliga på grund av intrång i rättigheter enligt upphovsrättslagen. Det danska kulturministeriet hade dock med stöd av dataskyddslagen fortsatt arbetet med listan, eftersom en sådan lista ansågs vara ett användbart verktyg i arbetet för ett säkert och lagligt internet. Kulturministeriet ansåg emellertid att det vore mer ändamålsenligt, med hänsyn till inledande av mål om rättighetsintrång samt till verkställigheten, att uppgiften sköts av en privat förening som i praktiken arbetar för att tillvarata sina medlemmars rättigheter som följer av

158 Lovforslag 2023/1 L 145, 20.3.2024, s. 21–22.

159 Lov om supplerende bestemmelser til forordning om beskyttelse af fysiske personer i forbindelse med behandling af personoplysninger og om fri udveksling af sådanne oplysninger (databeskyttelsesloven), lov nr. 502 af 23.5.2018, seneste version LBK nr. 289 af 8.3.2024.

upphovsrättslagen. Dessutom har privata föreningar bättre inblick i området. Följaktligen föreslog Kulturministeriet att en ny 24 c § tas in i upphovsrättslagen så att en privat förening kan föra registret.¹⁶⁰

I den nya 24 c § föreskrivs att kulturministern kan utfärda regler om bland annat behandling av personuppgifter, såsom registrering och överlämnande av internet-tjänstadresser, som utförs av privata föreningar vars syfte är att skydda rättigheter som följer av upphovsrättslagen. För att smidigt kunna reglera och justera reglerna utfärdas dessa på förordningsnivå.¹⁶¹

4.3.5 Överföring till allmänheten

Bestämmelsen om överföring av verk till allmänheten i 2 § 4 stycket i upphovsrättslagen ändrades både strukturellt och materiellt så att den numera lyder:

Stk. 4. Som offentlig fremførelse efter stk. 3, nr. 3, anses også trådbunden eller trådløs overføring af værker til almenheden, herunder

1. udsendelse i radio eller fjernsyn og
2. tilrådighedsstillelse af værker på en sådan måde, at almenheden får adgang til dem på et individuelt valgt sted og tidspunkt.

Den tidigare bestämmelsen i 2 § 4 stycket 2 punkten att som offentlig framförande anses "fremførelse i en erhvervsvirksomhed, der finder sted for en større kreds, som ellers måtte anses som ikke-offentlig" upphävdes. Orsaken var att den danska uppfattningen om att framföranden i näringsverksamhet per definition är offentliga när de sker för en publik på 40 personer eller fler, inte ansågs överensstämma med EU-rätten. När ett framförande har karaktären av överföring följer det av EU-rätten att en konkret bedömning ska göras och vikt ska läggas vid om överföringen riktar sig till ett betydligt, obestämt antal mottagare. Den tidigare bestämmelsen stred mot detta i fråga om situationer där framförandet sker för en större krets i näringsverksamhet genom överföring, eftersom bestämmelsen inte krävde att en konkret bedömning skulle göras.

¹⁶⁰ Lovforslag 2023/1 L 145, 20.3.2024, s. 22–23.

¹⁶¹ Lovforslag 2023/1 L 145, 20.3.2024, s. 23.

Upphävandet av bestämmelsen innebär alltså att det inte längre finns en självständig regel om framförande i näringsverksamhet som definierar när framförandet ska betraktas som offentligt respektive icke-offentligt. Följaktligen slopades även minimigränsen på 40 personer. Härefter ska alltså en konkret bedömning göras om huruvida användningen av ett verk i näringsverksamhet ska betraktas som offentlig eller inte. Första steget är att bedöma om framförandet har karaktär av direkt framförande eller överföring till allmänheten, eftersom detta har betydelse för om de danska eller EU-rättsliga kriterierna ska tillämpas. Överföringsbegreppet har harmoniserats genom EU-domstolens rättspraxis, medan begreppet direkt framförande fortfarande är föremål för nationell tolkning. Exempelvis streamning är framförande som omfattas av överföringsbegreppet, vilket medför att den EU-rättsliga tolkningen ska tillämpas.¹⁶²

4.3.6 Generellt undantag för parodier, karikatyror och pastischer

Vid genomförandet av artikel 17.7 b i DSM-direktivet (lov nr. 1121 af 4.6.2021) infördes det obligatoriska undantaget för parodier, karikatyror och pastischer i 52 c § 10 stycket i upphovsrättslagen med avseende på onlinetjänster för delning av innehåll. I förarbetena uttalades dock att det finns ett generellt parodiundantag i dansk rätt fastän det inte uttryckligen framgår av lagen. Detta bekräftades även av Højesteret i fallet "Den lille havfrue"¹⁶³ som fick mycket uppmärksamhet i media. Kulturministeriet ansåg dock att med hänsyn till användarnas rättssäkerhet och rätt till yttrandefrihet samt klagörande av gränsen för tillåten användning av verk i parodier, karikatyror och pastischer var det motiverat att ta in det generella undantaget i upphovsrättslagen. På så sätt framgår det direkt och tydligt av lagen vad som gäller och på vilka grunder.¹⁶⁴

162 Lovforslag 2023/1 L 145, 20.3.2024, s. 7–8.

163 Dom av den 17 maj 2023 i mål BS-24506/2022-HJR. Fallet handlade om att tidningen Berlingske hade publicerat en karikatyrteckning av bronsstatyn Den lille havfrue och ett foto av statyn försedd med munskydd. Arvingarna till skulptören Edvard Eriksen väckte talan om bl.a. upphovsrättsintrång mot chefredaktören för Berlingske. Højesteret ansåg att användningen var tillåten med hänvisning till parodiprincipen i dansk rätt och pressens yttrandefrihet i ljuset av EU-domstolens rättspraxis, artikel 10 i Europakonventionen och Europadomstolens rättspraxis.

164 Lovforslag 2023/1 L 145, 20.3.2024, s. 8.

Följaktligen upphävdes det begränsade undantaget i 52 c § 10 stycket och ett generellt undantag infördes i 24 b § i upphovsrättslagen med följande lydelse:

Parodi, karikatur og pastiche

§ 24 b. Det er tilladt at anvende værker, når det sker med henblik på parodi, karikatur eller pastiche.

Stk. 2. Bestemmelsen i stk. 1 er ikke omfattet af bestemmelserne i § 11, stk. 1 og 2.

Stk. 3. Bestemmelsen i stk. 1 gælder ikke for edb-programmer og databaser.

Den nya bestämmelsen avspeglar det EU-rättsliga parodiundantaget i artikel 5.3 k i infocodirektivet och begreppet parodi ska tolkas i enlighet med definitionen i EU-domstolens dom i mål C-201/13, Deckmyn och Vrijheidsfonds.¹⁶⁵ Följaktligen behöver en parodi inte utgöra ett nytt och självständigt verk i motsats till vad som gäller enligt 4 § 2 stycket, vilket medför att bestämmelsen blir speciellt relevant i situationer där en parodi inte utgör ett nytt och självständigt verk. I lagförslaget påpekades dock att syftet med den nya bestämmelsen i 24 b § är att ersätta den icke-lagstadgade parodiprincipen och då gällande undantag för parodier och liknande. Med andra ord utgör den nya bestämmelsen inte ett supplement till vad som dittills gällt för parodier och liknande, utan 24 b § gäller för alla tvister om användning av upphovsrättsligt skyddat material i parodi-, karikatyr- eller pastischsyfte.¹⁶⁶

Vidare ska trestegsregeln iaktas vid bedömningen av om det är fråga om en tillåten parodi, karikatyr eller pastisch. Detta innebär att vid en intresseavvägning kan slutsatsen bli att undantaget i 24 b § inte är tillämpligt om uphovspersonens legitima intressen väger tyngre än användarens yttrandefrihet. Som exempel nämndes användning av ett verk i ett pornografiskt sammanhang och en situation där en parodi förknippar uphovspersonen till det parodierade verket med ett

165 Detta gällde även för den tidigare icke-lagstadgade parodiprincipen, se Højesterets dom i Den lille havfrue, s. 8 och Østre Landsrets dom av den 13 november 2024 i mål BS-50776/2023-OLR, s. 37.

166 Lovforslag 2023/1 L 145, 20.3.2024, s. 9–10.

rasdiskriminerande budskap. Bedömningen görs alltid på basis av omständigheterna i det enskilda fallet och i slutändan är det upp till domstolarna att avgöra huruvida användningen är tillåten eller inte.¹⁶⁷

I fråga om laglig förlaga, dvs. det objekt eller original som ligger till grund för den senare användningen, ansåg Kulturministeriet att ett sådant krav kan ställas med stöd av 11 § 3 stycket i upphovsrättslagen, eftersom det inte finns något omedelbart EU-rättsligt hinder för att i nationell rätt ha ett sådant krav i samband med parodier, karikatyrer och pastischer. Kulturministeriet grundade detta på att EU-domstolen inte explicit har tagit ställning till denna fråga, med hänvisning till att EU-domstolen i Deckmyn-målet inte besvarade frågan om huruvida en parodi också ska uppfylla andra krav eller ha andra kännetecken för att kunna betecknas som en parodi. Följaktligen gäller i dansk rätt ett krav på laglig förlaga för att 24 b § ska följa den sedvanliga systematiken i upphovsrättslagen i största möjliga utsträckning.¹⁶⁸

4.3.7 Andra inskränkningar

Förutom att införa parodibestämmelsen gjordes även några andra ändringar i 2 kap. om inskränkningar i upphovsrätten. Vissa bestämmelser om användning i undervisningsverksamhet togs bort från 21 § eftersom de ansågs dels vara problematiska med hänsyn till EU-rätten, dels överlappa med bestämmelserna i 13–13 a § som ändrades i samband med genomförandet av DSM-direktivet (lov nr. 680 af 6.6.2023). Ändringen bedömdes inte få väsentlig betydelse i praktiken, eftersom de tidigare lagändringarna gjort det enklare att klarera de relevanta rättigheterna.¹⁶⁹

Bestämmelsen i 24 § 1 stycket om återgivning av konstverk ändrades så att det ställs ett krav på att en konstutställning måste vara offentlig för att den ska kunna återges i kataloger. Motiveringen var att ett sådant krav gäller enligt ordalydelsen av artikel 5.3 j i infosocdirektivet. Insnävningen av möjligheten att återge konstutställningar i kataloger utan rättighetshavarnas samtycke ansågs vara nödvändig för att säkerställa full överensstämmelse med EU-rätten.¹⁷⁰

167 Lovforslag 2023/1 L 145, 20.3.2024, s. 9–11.

168 Lovforslag 2023/1 L 145, 20.3.2024, s. 11.

169 Lovforslag 2023/1 L 145, 20.3.2024, s. 11.

170 Lovforslag 2023/1 L 145, 20.3.2024, s. 11–12.

4.3.8 Könsneutralt lagspråk

Sist men inte minst ändrades vissa beteckningar i upphovsrättslagen av språkliga skäl utan att något ändrades i sak. I enlighet med norsk modell ändrades "ophavsmand" till "ophaver" och på motsvarande sätt ändrades alla böjningsformer överallt i upphovsrättslagen. Motiveringen var att lagtextens dåvarande ordalydelse kunde ge intrycket av att bestämmelserna avser endast det manliga könet, fastän bestämmelserna i praktiken administreras, efterlevs och tillämpas oberoende av kön. Enligt gällande rätt uppstår upphovsrätten till ett verk hos upphovspersonen som fysisk person oavsett kön, dvs. könet har ingen betydelse för bestämmelsernas tillämpningsområde och den könsbundna beteckningen "ophavsmand" inklusive böjningsformer hade inget självständigt ändamål. Lagstiftningen ska inte vara könsbunden, om det inte är nödvändigt med särskilda regler för något kön. Kulturministeriet ansåg att det inte fanns några skäl att behålla könsbundna beteckningar i upphovsrättslagen.¹⁷¹

På motsvarande sätt för att utmönstra onödigt könsstereotyp språkbruk ändrades "tredjemand" till "tredjepart", "formand" till "forperson", "forligsmand" till "mægler", "voldgiftsmand" till "voldgiftsdommer" och "mellemand" till "mellemed".¹⁷²

171 Lovforslag 2023/1 L 145, 20.3.2024, s. 6–7.

172 Lovforslag 2023/1 L 145, 20.3.2024, s. 7.

5 Island

5.1 Planerad totalreform av upphovsrättslagen

I Island tillsattes år 1988 en kommitté för att se över upphovsrättslagen (höfundalög 73/1972) i dess helhet, eftersom några bestämmelser i lagen ansågs vara föråldrade och otillräckliga på grund av den tekniska utvecklingen i fråga om spridning och annan användning av upphovsrättsligt skyddade verk, vilket i sin tur äventyrade upphovspersonernas intressen och rättigheter. För att bättre tillgodose upphovspersonernas rättigheter ansågs det vara dags att i lag föreskriva vissa bestämmelser som hade övervägts redan vid lagens tillkomst men lagberedningen av dessa senarelades. Vidare ansågs formaliteter i gällande lag försvåra fullgörandet av skyldigheter som följer av internationella upphovsrättskonventioner och därför var det angeläget att underlätta ratificeringsprocessen, eftersom dröjsmålet i detta hänseende hade kritiserats av både isländska rättighetshavare och internationella institutioner. Planen var att översynskommittén först skulle diskutera de mest angelägna revideringarna, medan översynen av upphovsrättslagen i dess helhet var ett långsiktigt projekt, med beaktande av att även i andra nordiska länder pågick lagreformer.¹⁷³

I syfte att främja effektivare processer, transparens och närmare samarbete med intresseorganisationer på upphovsrättsområdet gjordes en lagändring år 1992 (L 57/1992) i fråga om rådgivande organ som bistår kultur- och undervisningsministern i upphovsrättsliga frågor enligt 58 § i upphovsrättslagen. Lagändringen innebar att utöver den befintliga upphovsrättskommittén (höfundaréttarnefnd) inrättades ett upphovsrättsråd (höfundaréttarråd). Upphovsrättskommitténs roll blev att vara ett mindre och effektivt rådgivande organ som består av upphovsrättsexperter utsedda av kultur- och undervisningsministern, medan upphovsrättsrådet fungerar som ett allmänt diskussionsforum för olika intresseorganisationer på upphovsrättsområdet och även ledamöterna i upphovsrättskommittén deltar i rådets

173 436. mál, 115. löggjafarþing 1991–1992, Athugasemdir við lagafrumvarp þetta (kommentarer om propositionen).

sammanträden. Genom denna uppdelning kan dubbla mål uppnås genom snabb rådgivning i aktuella upphovsrättsliga frågor samtidigt som en mer allmän diskussion förs på bredare basis.¹⁷⁴

Det dröjde dock till år 2008 innan en förordning (500/2008) med bestämmelser om upphovsrättskommittén och upphovsrättsrådet utfärdades. Totalreformen av upphovsrättslagen sköts upp på grund av finanskrisen samma år. I oktober 2009 sammankallades upphovsrättsrådet till möte för första gången som ett led i reformen. Upphovsrättsrådet föreslog att reformen skulle ske i tre etapper under lika många år. Förslaget godkändes av kultur- och undervisningsministern. Målsättningarna motsvarade i stort sett de behov som hade påpekats redan 20 år tidigare.¹⁷⁵ Riktlinjerna för översynen definierades i åtta punkter:

1. Upphovsrättslagen måste vara tydlig och lätt att förstå.
2. Vikt läggs vid att säkerställa juridisk överensstämmelse med andra nordiska upphovsrättslagar.
3. Respekten för upphovsrätten behöver stärkas med hänsyn till dess kulturella och ekonomiska betydelse för samhället.
4. Rättsmedel för rättighetshavare måste vara effektiva och förebyggande.
5. Användare bör uppmuntras att dra fördel av laglig exemplarframställning framför olaglig sådan.

174 436. mál, 115. löggjafarþing 1991–1992, Helstu nýmæli og breytingar (huvudsakliga nya bestämmelser och ändringar), 8. Önnur nýmæli (övrige nya bestämmelser), Höfundaréttarnefnd og -ráð (upphovsrättskommitté och -råd). Dessutom kan en nämnd (úrskurðarnefnd í höfundaréttarmálum) utses för att avgöra tvister om ersättningar som grundar sig på upphovsrättslagens bestämmelser om användning och avtal. Om nämnden föreskrivs i 57 § i upphovsrättslagen, medan upphovsrättskommitténs och -rådets verksamhet grundar sig på 58 § i samma lag. Allmän information om de olika upphovsrättsliga organen finns på isländska statsrådets (Stjórnarráð Íslands) webbplats: <https://www.stjornarradid.is/verkefni/menningarmal/hofundarettur/>, besökt 3.11.2024.

175 523. mál, 138. löggjafarþing 2009–2010, Athugasemdir við lagafrumvarp þetta (kommentarer om propositionen). Se även Rán Tryggvadóttir, Ophavsretsudviklingen i Island siden 2009, NIR 6/2012, s. 551–552.

6. Upphovsrättslagen bör främja en balans mellan rättighetshavare och användare.
7. Vikt bör läggas vid vägledning och information om upphovsrätt för såväl rättighetshavare som användare.
8. Betydelsen av internationellt samarbete på upphovsrättens område betonas.¹⁷⁶

5.2 Vissa ändringar i upphovsrättslagen

Den första etappen genomfördes genom flera ändringarna som trädde i kraft den 2 juli 2010 (L 93/2010) och som gällde bland annat upphovsrättsintrång och sanktioner. I 54 § 1 stycket i upphovsrättslagen intogs en uttrycklig bestämmelse om straff för medverkan till intrång med hänsyn till principen om att straffrättsliga påföljder ska vara tydliga.¹⁷⁷ Dessutom genomfördes civilrättsliga sanktionsdirektivet till vissa delar och bestämmelsen om föreläggande mot mellanhänder vid intrång enligt artikel 8.3 i infosocdirektivet, eftersom den befintliga regleringen i andra lagar¹⁷⁸ ansågs vara otillräcklig i fråga om upphovsrättsintrång på internet.¹⁷⁹

Vidare ändrades 59 a § i fråga om vem som kan få ett föreläggande mot en påbörjad eller förestående användning av upphovsrättsligt skyddade verk. I 59 a § 1 stycket föreskrivs att de upphovsrättsorganisationer eller andra organisationer som har fått godkännande av undervisnings- och kulturministeriet att allmänt tillvarata upphovspersoners och andra rättighetshavares intressen, vare sig de är medlemmar i organisationen eller står utanför denna, kan få ett föreläggande mot en påbörjad eller förestående överföring eller annan användning av alla de verk, som godkännandet omfattar och som åtnjuter skydd enligt upphovsrättslagen. Det krävs inte att organisationen har fått fullmakt för detta av upphovspersonerna eller andra rättighetshavare, så länge övriga villkor för ett föreläggande är uppfyllda

176 333. mál, 145. löggjafarþing 2015–2016, Athugasemdir við lagafrumvarp þetta (kommentarer om propositionen).

177 523. mál, 138. löggjafarþing 2009–2010, Um 10. gr. (om 10 § i ändringslagen). Tidigare hade bestämmelser i strafflagen (Almenn hegningarlög 19/1940) tillämpats analogt.

178 Lagen om elektronisk handel och andra elektroniska tjänster (Lög um rafræn viðskipti og aðra rafræna þjónustu 30/2002) och lagen om kvarstad, föreläggande m.m. (Lög um kyrretningu, lögbann o.fl. 31/1991).

179 523. mál, 138. löggjafarþing 2009–2010, Athugasemdir við lagafrumvarp þetta (kommentarer om propositionen).

enligt lagen om kvarstad, föreläggande m.m. (31/1991). Ändringen innebar att man slopade villkoret att enbart den som har ett direkt rättsligt intresse kan kräva ett sådant föreläggande. Denna ståndpunkt hade även bekräftats av isländska Högsta domstolen (Hæstiréttur Íslands) i Ístorrent-målet¹⁸⁰ som handlade om fildelning.¹⁸¹

Enligt reformplanen skulle de övriga etapperna innefatta revidering av 1 kap. i upphovsrättslagen om upphovsrättens föremål och innehåll, revidering av bestämmelserna om avtalslicens och slutligen revidering av förbudsbestämmelsen. Den sista etappen skulle innebära att ett förslag till ny upphovsrättslag utarbetas på basis av de tidigare etapperna. Avsikten var att lägga fram lagförslaget år 2012, men på grund av fortsatta ekonomiska svårigheter blev reformarbetet fördröjt.¹⁸²

Den 5 mars 2016 trädde en ändringslag i kraft (L 9/2016) som förutom ändrade bestämmelser om avtalslicens även innebar att ordalydelsen och definitionerna i 1 kap. i upphovsrättslagen reviderades för att bättre överensstämma med infosocdirektivets innehåll, vilket hade gjorts i andra nordiska länder. Infosocdirektivet hade redan genomförts materiellt i Island i mars år 2006 (L 9/2006), men i samband med genomförandet beslutade man att inte behandla terminologin i 1 kap. i upphovsrättslagen, utan avvakta en fullständig lagreform.¹⁸³

De senaste åren har endast mindre lagändringar gjorts samt EU-lagstiftning och andra internationella överenskommelser på upphovsrättens område har genomförts. I dagsläget pågår arbete med att genomföra DSM-direktivet och ett lagförslag om detta förväntas överlämnas till det isländska parlamentet Alþingi våren 2026.

180 Hæstiréttur Íslands, dom av den 11 februari 2010 i mål nr 214/2009.

181 523. mál, 138. löggjafarþing 2009–2010, Um 13. gr (om 13 § i ändringslagen), Um a-lið (59. gr. a) (om 59 a § i upphovsrättslagen).

182 523. mál, 138. löggjafarþing 2009–2010, Athugasemdir við lagafrumvarp þetta (kommentarer om propositionen). Se även Rán Tryggvadóttir, Ophavsretsudviklingen i Island siden 2009, NIR 6/2012, s. 552.

183 222. mál, 132. löggjafarþing 2005–2006, Yfirlit yfir helstu ákvæði tilskipunarinnar og samanburður þeirra við gildandi lög (Översikt över de viktigaste bestämmelserna i direktivet samt jämförelse mellan dessa och gällande lag) och 333. mál, 145. löggjafarþing 2015–2016, Athugasemdir við lagafrumvarp þetta (kommentarer om propositionen).

UNDERVISNINGS- OCH KULTURMINISTERIET

PB 29 00023 Statsrådet
Tfn 0295 16001 (växel)
okm.fi/sv

ISSN 1799-0351 PDF
ISBN 978-952-415-131-3 PDF